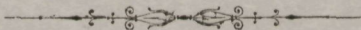

Ėesti-rahwa
muiste-jutud ja wanad-kõned.

Kirja pannud

Jakob Kõrw.

Ėsimene kimbukene.

Wiljandis.

Trükitud J. Felbt'i kirjabega.

1881.

Geistliche

Ministerial-Bericht

über

den

Verfall

der

Landes- und Kreis-Verwaltungen

A. 5662

Besti Kirjameeste Seltsi Toimetused

N° 51.

Cesti-rahwa
muiste-jutud ja wanad-kõned.

Kirja pannud

Jakob Kõrw.

Esimene kimbukeene.

Wiljandis.

Trükitud F. Feldt'i kirjabega.

1881.

Zensuri poolest lubatud. Tallinnas, 1. Jaanuaril 1881.

ENSV T/A
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

37897

Suome Kirjaliste Seitsile

(Suomen Kirjallisuuden Seuralle)

tema

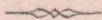
wiekümne aasta mälestuseks

pühandanud

raamatu kirjutaja.

Sisu.

	Lehek.
Waesemehe poeg ja Wanapagan	1
Kolmest Gesti järwekesest	30
Tükikesed Kalewipojast	32
Halli- ja Musta-järwe tulemine	36
Lundmata neiu	39
Kala-pliidja Jaanipäewa kimbatus	42
Lauja nähtud näkineiu	44
Wete-ema heategu	47
Wee-jumala heategu ja karistus	49
Niki Näki Noki otsa	51
Noore jää käit ja Weealusjed	52

Daesemehe poeg ja Wanapagan.

1.

Muiste elas üks waene, lest mees rikka naabri suure talu kõrwal omas majakeses, haris oma wiljalapikest, mis tall talu põldude kõrwale oli kütistatud, käis ka wahel talu põllul päewapalgal, nokitses töowahel ja talwel puutöös, miska mõnda taalrikest teenis; sellekõrwal kaswatas ja õpetas ta, wane-matest päritud wiisil, karistates ja kallistates, oma ainust pojakest, kes jo poole aastasel pillil ema-armust marjukesena maha oli jäenud — ja saatis rahul ja kaebamata oma üksikuid lesepäewi, ega soowinud suuremat õnne kui noorukesele täiemaks tõunsmiist ja suuremaks sirgumist, „tueks töösse ja abiks armu andajalle,“ nagu ta ifka kinnitas, kui tall poja meheks saami-sest kellegagi juttu tuli.

Ja mehel oli heaks lootuseks küllalt asja; sest poeg oli terane ja tubli ja mitte üksi isale hea, waid ka kõige ligirahwa silmaterana: kodus sõnawõtlis ja sobe, wõerastelle naljakas ja nobe, ja teadis iga wana ja noore inimesega nõnda ümber käia, kuidas sõna sünnib sõnale ja tegu teule.

2.

Poisil saiwad neliteisikümment aastat seljataga.

Sügisel oli kääs. Weikene põllusaak seisis jo aidas war-jul, ja heina ja põhu korjandus pööningulle peidetud. Nohi kollatas ja lehed pudenesiwad puust. Kord istus mees pojaga toja läwel, sõela-põhja kolkku sõlmides ja noorusele ofawat tööd

üfendates. Nikas naaber astus õue. Njasiwab paari sõna sõbrana juttu; siis küfitti tuleku asja. Nikas mees ütles:

„Ole wana fullane mees, mine üle wälja metsa, raiu üks tugewamaid kuuskeseid maha ja tee mulle sealt üks suur karjaküna, ma maksan sulle kuwendiku tündrit kulda.“

Kaup oli aetud. Teisel hommikul wõttis saunamees terawa kirwe õlale, läks metsa, walitjes ühe Hügla suuruse kuuse ja hakkas raiuma. Ilm oli, wilu ja kange tuul kohises metsa ladwus. Kui kolmas osa puud jo raiutud sai, kuulis mees üht harakat fartsjatawat. Ta waatab kõrwale, pühib higi otsa eest ja hakkab jälle.

Laastude kogu näitab tüwe kõrwal maas natukene pisem kui enne.

„Wist mull palawa ja häkise töõga filmad kirjuks läinud. Arwasin jo kolmandama osa puud läbi olewat, aga ei weel ligigi.“ Mende sõnadega kiirustab ta mõnusal löõgil töõd.

Tüki aja pärast sai kuusk üle poole raiutud. Mehel oli kõht ifunemas. Ta wiskas kirwe mättalle, waatas päikest, mis jo tubliste üle keshhommiku näitas, istus sammu kolm kõrwale leiwamärji juure kümnu otsa ja wõttis einet.

Esimest iwakest suhu pistes kuuleb ta jälle säredat haraka fartsjatamist.

„Kodus kuulutab selle kirju-ifanda sägin wõera tulemist; aga mis tall metsas tähendust, ehk kes kuuse all külalijeks?“

Karu kuusiku kuningas,
Gunti haawiku ifanda,
Wana aga kuuste kõigil metsal, kõigil puudel kuningaks!“

mõtleb mees ja naljatab edasi:

„Wõib olla, wahest tulebki wa karwa-kasukas ehk jälle mustmõk metsalell suurt okaskuningast jumalaga jätma, mille elupäewi mina täna lühendan. Tulgu! Kirwes ootab mättal. Metsiku-nahka õlal kandes on kodutee kiirem.“

Oli linnupete wõetud ja käsi kangunud, ilma et keegi arwatud külalistest sõõjat oleks efsitanud, tõusis ta üles, astus tööle ja näeb: ei kuuse küljes kirwemärki.

„Mis ime see on? Kuhu need laastudki on jäenud? Kas on see seesama raiutaw puu, wõi on mull täna pea

uimane ja filmad seletamata? Aga kirves on ka jo ometi siin-
sammas mätta peal, ja eesjõhku kuusk ei wõi ka taewast kukkunud
olla, waid peab seesama olema, kus kallal mina täna pooleks
ilma imeks asjata peajooja olen näinud."

Nende sõnadega noppas mees ajawiitmata kirwe ja rains
nii et mets paukus ja laastud wunijedes kõrwale lendasiwad.
Häkitse töö-hajuga sai talle palawat, ta seisatas natuke, wiskas
kübara peast. Korraga kuuleb ta jälle kabe haraka säginat otse
oma tagast puu otsast ja lööb tahtmata filmad üle öia tagasi:
Senni kaswas puu jälle kinni.

"Mis sina nüüd ära tahad teha?" tuskas mees. "Ei
see enam õige asi ole. Siin on nägemata käsi kuusamas. Kas
tembutab mind õige Metshaljas wõi mõni muu? Temp küll.
Aga mis asi see on, et ma kuuske maha ei saa ja wõigas-
kimbutajale wõitu annan!? Silmitse ta ei tule. Raie on mull
nägemata kinni kaswanud. Nüüd hakkab lahti filmil tööle, ja
wäsimatale jääb ifka wõit!"

Uuel jõnul rains mees. Hoop ja laast, kinni lõuneks
kuusk jo ligi läbi oli raiutud, aga sellega ka raiujal jõuud ära
wäsis, et ta tööd joonega lõpetada ei jaksanud. Ka nälja-
kipitusele järele andes wõttis mees seisatamise aega ja mõtles:

"Palju enam küll ei ole raiuda, aga ei ka enam käsi
tõuse, ega teha kinnituseeta ei lepi. Zäen õige lõunelle ja hoian
filmad alati terawaste kuse poole, et enam niisugune temp
fätte ei tule."

Ilma kuhugi kõrwale waatamata kui ifka kuse poole,
taganes mees mätta peale, istus, sõi ja filmitses raiet. Wi-
mast inawest suhu pistes, kukkus see näpu wahelt ja sõbja filmad
weeretasiwad palusele alla järele, kobe küll jälle kui wälk ülesje:
Aga: juba kuusk jälle terve nagu hommikugi!

Sõna lausumata tõuuis mees mättalt, läks puu juure,
katus raiet, aga mis terve see terve. Mõtles nüüd weel mõn-
dagi, imestas ja waatis ja kähwatas wiimaks suure healega:
"Zäe sina minuist ja mina sinuist ja kaswa kas weel
tuhanda aastani!"

Weel oliwad mehel wiimjed sõnad suus, astus üks metkast
seie ja küsis:

„Kellega nõnda kõwa jutt?“

Mees wastu:

„Kellega? Enmä jelle kuuse kallal tambin jo laks söögi-
wahet otja, ei saa ega saa töö tehtud. Käänan waewalt filmad,
kaswab raie jälle. Ei kirwemärkigi taga. Pidin temast jo
täna õhtaks naabrille küna walmis tegema. — Seda kahetsejin
ja sanusin paha meele jahutusjeks ja lähen praegu ta juurest.“

„Hunt ep ole nii suur, kui hurjutatakse. Kui sa tahad,
mina wõin sulle natukesse ajaga kuuse maha raiuda, küna wal-
mis teha ja kodu tuua, et töö tänane ja asi homne. Aga
töö maksab mehe waewa, teeme kaupa.“

„Küllap kaupa on kerge teha,“ wastas mees. „Mina
olen isegi palgaline. Ja kuijuguusel tuule tiiwul siis sinu töö
jookseb, et sull küllamehe-lubamine ka teuks saab?“

„See ei ole sinu asi. Tõstan ma käsi, siis on töö minu
eneise rutendada. Aga ma näen, sina minu abi ei tarwita!“

„Miks ei,“ wastas mees. „Digel ajal ei kasta tööjõudu
põlata. Kui palju nõuab tasumist, kui lubamise äratäidab?“

„Kui palju? Ei suurt, ei wähe. Mis mehel marjast
waja, jeda nõuab. Anna see mulle, kes sulle täna õhtu kõige
esite wastu tuleb, kui õuewärawast jisse lähed.“

Mees naeratas ja mõtles:

„Kes mulle muud kõige enne wastu tuleb, kui wana koera
riisu. Ehk kuulub see metsamehel isegi marjaks ära. Kuwendil
kulda aga on mull hooletu, kui küna walmis saab ja kodu
wiime. Aga kui ep tee, raiub wahest kuusegi maha. Asi seegi.“

„Noh, kas saame kaupa?“

„Miks ei, kui sina oma küsimise juure jääd?“

„See on minu mure,“ wastas wõeras ja hakkas tööle.

Ragu imeteuga oli natukesse ajaga kuusk maas ja warsti
kinnagi walmis. Tegija kandis teda õlal kodu, kummi sauna-
mehe õuewärawille. Waewalt aga oliwad nad sinna saanud,
tuli mehel poeg jookstes wastu ja tegi õuewärawaid lahti. Isal
tõnnis kuum weji üle ihu. Nüüd läkijwad tall filmad lahti,
mis metsane kaup tähendas.

„Kaswab küll waesel inimesel muidugi iga sõrme wahelt
ije-õnnetus: Aga mina olen sind, mo pojuke, täna mõtlemata

meelel kulla eest ära kaubelnud!" ütles isa haledaste, poja ümber hakates ja temale oma kaupa wõeraga rääkides, kes sambana wärawas oli seisatama jäänud ja silmigi poisikeste pealt ei pöörnud.

Poeg aga wastas isale:

"On kaup olnud ja sõna antud, jäta siis kahetsimine ja kartus. Tootus tahab täita ja lubamine leppida. Mees sõnast, härg sarwist. Küll ehk jätab wõeras mees mind weel mõneks aastaks sinu juure kodu, et kaswan ja kangun ja wõera teenistuse wastu walmin."

"Kolme aasta pärast ole walmis, siis tulen ma sulle sellamal tunnil ja tähel järele, kuna täna sind seie jätan," ütles wõeras ja läks.

Uuenäuna kadusiwad isal ja pojale weel jäetud ühes elamise päewad. Isa muretses, kui jo lahkumise aeg ligi jõudis, waigistas poeg julge sõnaga: "Mees läib kõigest ilmaist läbi ja tuleb teiselt poolt ilmagi weel tugevam tagasi!"

Tõutud aeg oli wiimaks mööda ja just filmapilgul, õhtuse widewiku lõpetusel, kuna kolme aasta eest oli lubanud, seisis wõeras õnewärawal ja wiis poisi enesega ära.

3.

Mitu tundi, kunni sügawa õõni rändasiwad minejad metsi ja soosid, mägesid ja orgusid ja tuhandid ristteesid ja umbharusid, ilma kumb kumbalegi sõna lausumata. Ejite näitsiwad noorele mehele maad ja kohad wõeruse, wiimaks aga hakkas kõik enam ja enam wõeraks saama ja eest poolt koledad mustad metjad pähkima.

Kord korralt kiirustas ees mineja sammusid.

Ühte musta metja ja pimedada paksu männistikusse minnes, nägi noormees kuuwalgel ühe kuuwand puu oksa peal pesakonna muste rästad, kes tulejaid teraseste wahtisiwad ja siis korraga healt tegiwad rääkides:

"Meesi! Meesi!
Tea teed,
Pea pead
Ja waata ette!"

„Mis need rästad räägivad sulle?“ küsis viija poisilt.

„Kes nende juttu ära mõistab!“ vastas noormees ja viskas ise rästaste head nõuu märgates iga seitsme sammuga ühe herne tera maha, mis ta kodust taskusse oli ajanud.

Tüki maa taga tuli minejatele määratu suur kase mets vastu, kuhu kitsas radakene sisse viis. Serwimise tee ääres kase ladwal istusiwad mõni pea tedresid. Ja kui noormees puu alt mööda läks, tõsisiwad nad kõik ühest suust healt:

„Noor ja nõrguke,
kuule kurdet!
kuule kurdet!“

„Mis need kirjukaelad kudrutawad sulle?“ küsis ees mineja pool pahaselt.

„Mine mõista nende sõnu!“ vastas küsitaw.

„Voragu peale!“ kähwatas küsija ja kiirustas sammusid.

Hulk maad eemal, paksu pimedat metsa mööda jõudes, läks kõik ifka pimedamaks ja wõeramaks. Korraga hüidis korpits mäe kalda pealt suure arulise tammepuu otsast:

„Sella isa poega!
Ära usu,
ei ta tapa,
küll sa peased!“

„Mis see sirgenoff sulle jälle siratseb?“ küsis ees mineja ja waatis kulli silmil poisi otsa.

„Mine jaa kõige metsa=linnukeste sirinaft sonkko!“ vastas poiss nalju.

Küsija pööris ruttu ümber, astus pitkal sammul minema, ühe puu tüwest teise juure karates. Noorel mehel jooksis higi kõik üle ihu, aga ruttas siiski ees mineja kannul.

Wiimaks saiwad minejad, kui weel hulka pimedaid metsi, soosid ja saaresid oliwad läbi rändanud, ühe metsa legendifule, ühe lauugewa mäe kalda peal seiswa suure talu juure. Suenwärawad, puhas rauast ja määratu tugewa tamme sambadega, läksiwad iseenejest lahti, ja, kui minejad õue oliwad astunud, langeiwad ise jälle kinni. Hooned oliwad talul kõik suured ja tugewad, kõige toekam aga oli keskõue üks määratu suur, keldri

moodi hoone, tagumist otsa-pidi vastu mäge maa sisse kaevetud, suured tugewad ukseid ees.

"Siin olen mina peremees ja siin on sinu uus kodu, kus muul tahtmist täitma ja sõnawõtma peab. Oma isale ei saa sa enam. Unusta, mis mööda ja pea seda kalliks, mis käes. Pigine neile, kes lahkest pakuvad. Karda peremeest peaks ja wõta tema lihaseid heaks."

Selle sanumisega wiidi noormees ühte ruumikasse kambriisse, kus kõiki toitu laual ja pehme woodi nurgas seisis.

"See kamber on sinule, ela sees, kuidas ise tahad. Müüd sõb ja joo ja siis pane pea hõlgedelle. Iga hommiku aga, ja nõnda ka homme, ole sa aegsaste jalul ja tule õue, et sulle päewa tööd kätte juhatan," ütles peremees ja läks uksest wälja.

Noormees kiinitas keha tubli roogadega ja heitis kõige riietega woodisse, sest et jurnuks wäsinud-oli ja hommikuks kartis wiibida. Rahul magas ta öö ära.

4.

Mii pea kui meie noormees hommiku tuast wälja astus, oli ka peremees seal ja ütles:

"Hea, et õigel ajal ees oled. Mina lähen iga päew kodust ära ja jätan majatoimetuse sinu hooleks. Lojustelle ja hoostelle muretse toidus õigel ajal ette. Seda aga ei pruugi sull ise teha, waid kui sõotmise aeg käes, pööra lauda ukseid lahti ja anna aga töölistele käsku. Lojuste laudas hüia: 'Töömehed! Heinad ja põhud sarwipäidelle!' Ja hooste tallis: 'Kaerad, heinad kabjakandjatele!' On kõik sõõdetud ja jootmise aeg käes, hüia: 'Jooki joojatele!' Ei sull siis enam pikkemat. Tuleb muul poeg metsast ehk ilmast asja toimetuselt kodu ja tahab hobul wälja sõita, tühja tuult taga ajama, muretse teda kiirelt teele ja muud kui hüia tallis: 'Wise täkku waljastelle!' Küll talle siis musta kapja ette tuakse. Peale selle pane sa õige tähele, et muul naistute ja ainus tütreke hellitada ja wahel ka teele tallitada tulewad, kui mõnikord minu kodust äraolemisel tahawad walge wirra poole Wenemaale lilledelle ja langudelle wõerji minna. Suuremat aga sull siingi

pole, kui jälle tallis hüida: „Põlwipõljud! ruunad ratastesse!“ küll siis kõik valmis seisab ja toime aetakse. Käbeda käte ega tegewate tööliste puudus mull majas ei ole, muud kui tahavad aga parajal ajal asjale ajada. Ja nüüd, säh, võta see võtme kimp ja taba talw! Siin on kõige hoonete awamed ühes. Kõik lufud võid ja lahti teha ja iga hoonet ja kohta läbi käia, muud kui õuefeldri kõige tagumiste kambritesse, mille luku siin üks suur võti lahti teeb, ei tohi ja jalga tõsta ega nende ukki awada. Kui ja aga seda teed, raium ma so pea paku peal otsast ära. Teed mull aga kõik korrapärašt, mis sulle juhatan ja hooleks amman, küll siis mult wiimaks suurtki saad ja kallist kannad. Siis ep weel mõndagi ligileppijatena kokku sobime.“

Nende sõnadega andis ta poisile võtme kimbu ja läks ise wärawast wälja, mis talle jälle iseenešest lahti ja kinni läkšiwad.

„Mis ikka Wanapagan ise, see ise!“ mõtles pois järele jüedes. „Ei see ole kellegi õigeinimene.“

Pea norgus ja mõtetes käis noormees ümber, maja asju ajades, kuidas kästud, ja tallitas lojufjed ja hobufjed ettejuhatamist mööda ära, mis tall ka seda mööda kerge oli korda saata. Ega hüidmise peale tuliwad laudas ja tallis weikesed, wiledad, härjapõlweõrgufjed mehekesed kui maa alt wälja ja kadufiwad pärašt niisama jälle, kui kästud töö ära tehtud. Waidlesiwad mehikesed wahel tühja hõlekõrre ehk weetilgakeše peale küll üks teise ja siis kõige hulgaga karwupidi koos ja näitufiwad õige tigidad ja riikad wälja, nii et noormees nende jagina pärašt efite kas kaela katki naeris; aga kuna mõnele jo liiga kippus saama, keelis ta nende tigidust ja ühe ainu sõnaga oliwad nad koost ära ja rahul — kargafiwad kui tuul igaüks jälle oma tööle. Pärašt seda käis noormees õue ümber kohte ja hooneid läbi ja läks ka wiimaks õuefeldrisse.

Õjimeše feldri kambriš ja õjimeše ukše taga leidis ta toidu kraami, teises lõpmata wilja, kolmandamas raua warandust: kõikfugu suuri ja weikesi mõeku, firweid, nuie ja muudfugufid sõariistu, — neljandamas waske, wiindamas hõbedat, kuuendamas kulda; kõiki määratu palju.

Keldri kõige tagumises otsas oli ära keeldud seitsmes osa hoonet, määratu raud ukšed ees. Õjiteks katšus pois kaua võtit

käes, mõtles ja arwas, kas lahti teha, wõi jätta. Wiimaks aga tuli tall korraga rästaste manitsuse wiimane sõna meele:

„Pea pead
Ja waata ette!“

Kala pealt pööris ta ümber, pani kõik ukshed luffu ja läks õue peale tagasi.

5.

Õues silmitses noormees mõnda ümber, käis kõik õue kohad läbi ja tuli wiimaks ühte kõrwalisemasje nurka, kust wäraw aeda läks. Tugewa tamme sammastega, raud warwine wäraw oli püskille, ja raudne lint wäljast poolt lahti.

Rästaste manitus, mis noortmeest keldri ukse juurest oli tagasi kohutanud, helises tall ka siin kõrwus. Nuttu mõtles ta aga ümber ja tähendas asja nõnda, et pea-pidamine ja ettevaatamine Wanapagana majas kõige paremine seega tehtud saab, kui kõik, mis wõimalik, waadatud ja läbi nähtud on.

„Mia cest ep olnud keeldust, pole ka kohut!“ mõtles noormees ja astus wärawa wahelt tasakeste aeda.

Siin läksiwad tall aga kohe esimesel sammul silmad suureks: Wäljas oliwad metsjad jo puhas paljad, puude lehed maha pudenenud ja kollatand, siin kõik haljas ja ilus, kui kõige kenamal suwel; mõned wiljapiud seisiwad weel õitel, teistel oliwad suured õunad punetates ja kollendates oksadel, ja marjapõesastel ja toomingatel nõrretasiwad oksad marjadest. Harakad särtsatasiwad puude otjas ja iga oksa peal istusiwad paar mustalindu. Imetades ei tulnud nooremehel mõttessegi, midagi aiaast maitsta, waid ta astus esite tasakeste, siis kiiremine edasi; aga korraga leidis ta ennast nagu määratumas metsas, ja ei silmanud aial kuskil äärt ega otja. Ta sammus ühest teise ja silmitses asja ümber, aga et mets kord korrast, mida kauge-malle mees astus, paksemaks läks, pööris ta ümber ja astus kiirel sammul tulnud wärawa poole. Korraga kuulis ta midagi, ja ühe orustiku keskelle seisma jäedes ja kuulates kostis talle loffawais lehtis marjapõesaste tagast tume inimese laulu heal kõrwu. Mees jäi kauemine seisma ja kuulama, wahtis ümberingi, ei silmanud inimese hingegi kuskil, aga selgeste kuulis ta kaugeft

eemalt põesastikust laululüft juminat ja sõnasominat kord korrast tõuuswat. Ta wöttis nõuiks, asjaga lähemalt tutvustada. Nästaste sõnad tuliwad talle jälle meele. Tasakeste, jalaldes, waatis ta kummarikul läbi põesaste ja nägi teisel pool wõsadiifu ühe sügawa oru koha, kus sees üks määratu suur laia aruline tamm kaswis. Tamme wilul istus noorepäraline aga musta werd, iluta naisterahwas, tamme puust pingi peal, millel hõbedast jalad all oliwad, ja keris kullast sõnga, mis juures nähtawal rõõmu tujul peaga kahele poole kiigutades laulis:

„Keerle, käärle kerakene,
 Weerle kallis kulda-palli,
 Weerle neiu sõrmedella,
 Kes on hella eide lapsi,
 Taadi filmale terakki,
 Kellel eide kulda-eied
 Kulla-kangaks kootaneksa,
 Weime-kirstu kantaneksa,
 Kellel taati kaugekt maalta
 Kannab noori nõbedaida,
 Dtsib kena käbedaida
 Näherpeaga peiukesti,
 Kulda juuksil kosi'asi,
 Keida mulle soowitakse,
 Kaasaakki annetakse.
 Aga kesse pakumista,
 Eide armu ajamista,
 Taadi kulda-tootusta,
 Lahedada lubamista
 Wõtab wastuise wiškada,
 Julgab hella eide lasta,
 Taadi filmale terada
 Paljüks panna ja põlgada,
 Mustaakki sõimejeda:
 Selles kaswab nelja ialga:
 Saab kas kabja-kandijaksa,
 Ehk saab metsi-murdejakia...“

Siin katkes korraga neiu kuldõng. Aga kiireste sõlmas kerija teda jälle kofku ja tõstis edasi weeretates uueste laulu:

„Keerle, käärle kerakene,
 Weerle kallis kulda-palli,
 Weerle neiu sõrmedella,

Kes on hella eide lapsi,
 Taadi filmale teraksi;
 Kellel eide kulda-eied
 Kulla-kangaks kootaneksa,
 Weime-kirstu kantaneksa;
 Kellel taati kaugelt maalta
 Eile jällegi koduje
 Kandis noore ja nobeda,
 Ülitena ja läbeda,
 Rähherpeaga peiuksese,
 Sini-silma, sirge mehe.
 Las' lääh kuusi kuuda mööda,
 Seitse kuuda selja taga,
 Siis tad mulle soomitakse,
 Kaasaakksi annetakse.
 Aga kui ei pakkumista
 Mõista ep kalliksi pidada;
 Eide armu ajamista,
 Taadi kulda-tootusta,
 Lahebada lubamista
 Võtab vastuje vihkada;
 Julgeb hella eide lasta,
 Taadi filmale terada
 Paljuks panna ja põlgada,
 Mustaakksi sõimejeda:
 Siis tall kaevab nelja jalga:
 Saab kas kabja-kandijaksa,
 Ehk saab metsi-murdejaksa;
 Pantaks keldri peraje
 Kõwa luttude tahaje,
 Runni pöörab meelta meesi.
 Siis-ap neiu nende seasta,
 Reda kinni peetaneksa,
 Teda valitseb omaaksi,
 Võtab kalliks kaasaakksi.
 Aga teised tõrges-kaelad
 Zäevad loomaks lomberdama;
 Neljal jalal komberdama.
 Üks saab eide hobuseksja,
 Teine õue-koeraaksa...“

Lauuljal tuli jälle weike häpardus. Kera weeratas käest
 juurele kaugelle maha, õnneks aga mitte vastu varitsejat, vaid
 teisele poole eemalle. Must neiu hüppas kergel sammul kerale
 järele, ja semmi lipsas noormees põejastikust jälle kummarkülle

tagasi. Hea meelega oleks ta inetuma kullakerija juust, kes uueste pinki tagasi istudes kuulsus laulma hakkawat, weel mõnda kuulda tahtnud, aga ta ei wõinud enamast näidata ega kauemine seie wiibida.

6.

Sue tagasi minnel ja loomade lõunel toidustamisel mõtles ta wäsimatast ifka peale musta neiu laulu tähendust järele, märkas seda küll muist, aga suuremalt osalt jäi asi talle ometi uduseks ja umbsöks. Oliwad loomad toidetud ja joobetud, waatis ta jälle kõik kohad ja lukutagused läbi, ilma aga sellepoolest mingit targemaks saamata. Rahutumalt käis ta ka uueste õuefeldri kuus kammert läbi kinni keeldud ukse taha. Siin mõtles ja arwas ta kawa ja keerutas wõtit pihus ümber, kord pistis jo kätt wälja, kord löi jälle tagasi. Aga ifka suuremaks sai tall julgus ja nõuu, nende kambrite saladust näha saada. Wiimaks löi ta südame rindu ja keeras ukse lahti. Sisse astudes ei leidnud ta selles kambriis muud kui keskel ühe suure raie-paku ja selle peal laia sõafirwe. Taga pool aga oli niisamasugune roostetanud üks nagu seegi, mis ta praegu oli lahti teinud.

„Kui ühe keeldud ukse olen awanud, ei wähennda siid ka teisegi püntumata jätmine,“ mõtles mees ja awas ukse.

Lõukoer ja hobune oliwad kambriis, mõlemad tugewate raud ahelatega omas latris kinni. Lõukoeral oliwad kaerad ees, hobusel liha. Pahkeil silmil waatsiwad mõlemad sisse-tuleja peale ja hakkasiwad paluma, nende toitu ümber wähetada, ja kaebasiwad haledaste oma nälga. Noorele mehele tuliwad ka tedrede sõnad meele:

„Kuule kurdet!“

Kalapealt täitis ta palwet, andis hobusele kaerad ja lõukoerale liha ette.

„Selle eest, wennike, et meie hädaliste tahtmiist oled täitnud,“ ütles lõukoer tänades, „leiad heateu eest, ja Taewataat annab sulle rusust saadik kuldkäed.“

Noormees ei pannud seda suuremat tähelegi, astus ruttu wälja ja pööras jälle ukse luffu. Nii pea kui aga ukse oli finni keeranud, nägi ta, et tall käed tõeste rufust jaadik kullast oliwad. Esite ehmatas ta, pärast aga mõistis, et see heaten pärast nii oli saanud ja warjas neid enam käikjete alla.

Pärast õhtust elajate sõotniist tuli peremees kodu, waatas üht ja teist ümber ja küsis siis:

„Noh, kas kõik tegid, kuidas käskisin?“

„Kõik,“ wastas noormees.

„Ega sa üle keelu ei läinud? Näita wõtit!“

Poisjs andis wõtme.

„Ohoh! Kust sa need said?“ küsis ta poisi kuldõõrmi nähes. „Sa mis tempu sa oled teinud? Wõtme otsa küljest rooste kulumud! Tule mulle järele!“ käskis ta kõwal sõnal ja wiis poisi kunni keldri seitsmendama roostetand ukse taga.

Seal küsis ta:

„Mis sa nägid selle ukse taga kambriks?“

Poisjs ei wõstunud ja Wanapagan küsis weel:

„Kas nägid siin kirwest ja raie-palku?“

„Nägin,“ wastas poisjs.

„Pane tähele, mis ma sulle ütlen. Et sa noor ja teadmata oled, jätan ma täna sulle sinu ülekeelu-minemise andeks. Aga kui sa weel oma jala üle selle ukse senna kambritesse tõstad, langeb sull pea sellesama paku peal ja selle kirwega otjast, mis siin kambriks nägid! Kas pead meeles?“

„Küll!“ wastas noormees.

„Noh, mine õõmajale ja ole hommiku warajane!“

Noormees läks sõnalaujumata ja rõõmus, et nõnda fergelt oli peasnud.

7.

Teisel hommikul anti jälle wõtmed ja majatallitus talle hoolde ja Wanapagan läks, aga seeford pojaga ühes, jo koidu ajal ära. Poeg oli palju pikem kui isa, must ja tugew nagu karu, käis nii et maa mütsus ja suured jäljed kõwa õue murule taga jäiwad. Isa läks wärawast, poeg kargas üle wärawa.

Noormees tegi jälle omad tegemised ja laskis härjapõlvelistel asjad forda toimetada. Kui aga loomad jo söödetud ja joodetud said, tuli tall igavus peale ja nii suur tuft, et ta kusagi rahu ei saanud. Ta käis jälle õuefeldrit nagu eilegi läbi, kunni keeldud uskeni. Viimaks keeras ta ukse lahti ja astus sisse. Kõik asjad olivad karva pealt nõndasamuti kui eile. Kirwes seisis jellefama koha peal paku otsas, teises kambri aga jälle hobuse ees liha, lõukoera ees kaerad. Mõlemad kaebasiwad jälle fibedaste oma nalga ja palusiwad toitu ümber wahetada, mis ka noormees kohe tegi.

„Tänase heateu ja süntäimise eest ei ole sull weel karta. Ahwardatakse küll, ega kurja weel ei tehta,“ ütles hobune, kuna poisj pärast toidude wahetamist jalapealt uksest wälja astus. Lõukoer lihas juure:

„Ja Taewataat annab sull küinarpuust saadik kuldkäed.“

Poisj käanis ukse luffu ja tundis ka kohe, et käed küinarnukast saadik kullast olivad.

Wärawast sisse tulles näitas Wanapagan täna jo õige pahane, waatas piisut siin ja seal ümber ja küsis poisilt jälle nagu eilegi:

„Kas kõik tegid, kuidas käskisin?“

„Kõik,“ wastas poisj.

„Ega sa üle keelu ei läinud, näita wõtit!“

Poisj andis wõtme.

„Ohoh! kust sull käewarred kullaseks said? ja näe mis tempu sa jälle oled teinud! Wõtme küllest rooste kulumud! Tule aga nüüd järele,“ käskis ta kõwal sõnal ja läks feldrist läbi, kunni seitsemendama ukse juure, waatas kurjaste poisji otsa, tegi ukse lahti ja käskis poisji järele tulla.

Poisil wärikses süda sees, aga forraga tuliwad talle korpitsa sõnad meele, siis ka hobuse ütetus: „Ahwardatakse küll, ega kurja weel ei tehta,“ ja täitja käsku täites ja julgust näidates astus ta kambri sisse.

Wanapagan seisis paku kõrwal, kirwes käes. „Pane pea pakule ja jäta elu!“ paugatas ta kurjaste ja tõstis kirwest.

Weel täiemas julguses aga sõna lausumata kummardas poisj pakule peale.

Wanapagan hārgitas firwega, aga poiss ei nõhjatamudki, waid seisis liikumata, pead pakul hoides.

„Olgu peale!“ ütles wiimaks Wanapagan ja pani firwe kõrwale. „Ma ei taha sind julget tubli poissi tappa, jätan weel; aga wiimne kord! Kui ja weel minu keeldu tühiseks paned, siis enam sull eluga peasemist ei ole. Pead ja aga minu sõna ja kuuled käsku, siis on sull mõne aja pärast kõik asjad teada- wad ja kohad käidawad. Müid aga, mis sinule ei puudu, sellega ärgu olgu sull ka järele ajamist. Ega noorel inimesel iga saladusega tegemist saa olla. Pangu käsi sinna külge, kuhu kästakse ja hoidku sealt ära, kust keeldakse. Sedap nõuu ma sulle annan. Ja müid mine, aga ole jälle homme hommiku koidu wiiruga jalul.“

8.

Noormees läks, rõõmustas peasemise üle, ehk küll suurt headmeelt jäedawalt ei wõinud saada, sõi natuke, sest et suure- mat isu polnud ja heitis magama. Und aga ei tulnud tall suuremal osal ööl silma. Sadandel wiisil mõtles ja arwas ta oma lugu ja tagus nõuusi, kuidas Wanapagana kojast pease- beda. Kõige kaalumise ja peamurdmiseaga aga ei paistnud noorel mehel ei kuskilt lootuse koitu, mingit peasemise teed. Wangis oli ta Wanapagana majas, nagu hiir lõksus. Questki wälja peasebda ei olnud lootust, sest seitsme sülla kõrgune ja üheksa kõrdne palgi müür piiras kõik talu nagu must pilw ümber. Duemärawa oli ta eile küll katsumata jätnud, aga selle tarwis puundus saladus, kuidas seda lahti tehti ja läbi käidi. Mõtles mees kuhu tahtis: wang ta oli ja orjaks ta jäi. Mustad ja koledad paistiwad talle tulewased päewad, ja lootus, weel isa filmi näha ja lapsepõlwe muru tallata, kustus enam ja enam ta filmi eest ja kodumaa mälestuse täht läks pimedas kurbduse wõsse looja.

Rahutuma öö järele wajasiwad wiimaks noorelmehel filmad kinni. Siin nägi ta ennast unes kõrgel taewa all kahel kotka tiival lendamas, hommiku alt õhtu poole, kiire- mine kui tuul. Wiimaks näeb ta enese taga paksu suitsu ja

tuld selge taewa alt üles ajawat, suuremaks ja suuremaks kaswawat. Tema põgenes kiiremine, aga suits ja tuli langesiwad temale lausa järele. Korraga ilmus üks haljas maatiikk, nagu kõrge pilliroo pakjustik, pööris häkitselt põgeneja ja suitsu ja tuleleegi wahesele ja warjas lendajat; kiiremine ja kiiremine põgenes ta edasi, kord nagu böse kuu ja tähtede wahelt läbi, kord nagu päewal heleda päikese alt mööda, aga ilma et siiski kuhugi hädast ja hirmust oleks peasenud. Uus suitsu ja tule samm kaswas üles, kattis poolt taewa alust ja ajas kohinal põgenejalle järele. Temal mäsšis kole hirm hinge kinni ja tiiwased käed ja jalad seisiwad nagu kammitšas. Korraga aga kaswas taewa alla must kiwiwarrem ja selle tõuusmisega kadus suits ja tuli. Aga ei kuigi kauaks. Väle tõuusis müriinal ja kohinal tuline suitsu jalk üles, prahsus ja paukus. Zuba kõrbnesiwad põgenejal juuksed kangeft palawast, ta tundis ennast uueste nagu kammitšas ja nagu oleks teda kinni peetud ja tagasi kistud. Hirm ja järel tulew suits surusiwad tall lausa hinge kinni. Ta põgenes ülewel juba ligi taewast, aga ei saanud enam edasi ega peasenud palawast ja nägemata kinni pidajast. Müid wiimaks tõusis kangel tunnel ja wuhinal ilmatu suur pilw ja mattis suitsu ja tule. Põgenejal kadusiwad taewa aluse tee ja lend: Ta seisis niitmata heinamaa peal, määratuma suure kuuwand lehtede hunniku otšas, teises käes pikk kuuw lepp, teises kaks kirju muna. Taewa peal wehklesiwad heledad wirmaliied. Sest ärkas ta üles, kargas kohe jalule ja ruttas wälja, sest taewa serwas punas koitu.

9.

Beremees ootas usse ees.

„Hea, et muul tuled,“ ütles ta wihasel näul poisile. „Oleksid sa weel filmapilkku wiibinud, siis oleksin ma sull filmad tagafukla pöörunud. Aga seelord jäegu so wiibimine weel arwamata. Muul on eneselgi tuline rutt taga. Turjamaal ehitab üks jugulane enesele kodu ja koda. Zuba oleme tall mõnda päewa abil käinud, piirasime eise õuele palgi walli ümber, täna otjime talle pojaga kumbki ühe tugewama tamme metsast

ja viime värava sammasteks. Peeg juba läks, küllap jo metsas tööl. Säh võtme kimp ja tallita ilufaste kodu. Aga hoiat keeldud kohta minemast."

Seda üteldes läks ta väravast välja. Värav kullus põrinal kinni.

"Weider ja hirmus elukas," mõtles pois, "ei saa mina temast õiget märku. Ise käib kodust ära, jätab võera hooleks kodu ja annab oma jalatõhka võtme sellele kinnatujeks kätte! See kõik ei ole muud kui üks kavalus ja mulle kas võrguks ehk hukatujeks arvatud. Sellele pean jälgile saama, tulgu mis tuleb!"

Nende mõtetega sammus noormees rahutumalt üle õue oma tallitustele, ega teadnud tähelegi panna, et perenaine nagu wari temal kannul käis. Wiimaks astus ta nooremehe ette. See tõstis silmad üles, nägi musta, tugevat wananaist, kohkus, nagu oleks see kõik tema mõtetest aru saanud ja ei teadnud sõnagi. Wananaime aga küsiteleb mahedal sõnal oma kareda healega:

„Miks on norgus noorimeesi?
 Mis ta kurdab käidanesja,
 Sammub, filmad ala mätasja?
 Eks ep majas perenaista,
 Kesje wõeraste tulejat,
 Uue kohasja olijat
 Ustawalta wasta wõtaks?
 Miks ep ole? Siin ep olen!
 Tule meesi tubaje,
 Astu eide afna alla,
 Jstu kulda-pingi peale!
 Tule, wirka noorimeesi,
 Kojaeide kamberisje,
 Eidel kodusja kanake,
 Majasja maasik-marjake,
 Kellel jala soowimista
 Ammu ilulla südamēs;
 Kesje kena noortameesta,
 Uuta kodu hoidijada,
 Mõistab kullala kududa,
 Hõbedalla helmitada,
 Mõistab noori mõtteida
 Sata sõnule sõlmida.

Jäta kurba meelta, meesi,
Tule eidega tubaje!"

Noormees mõistis nüüd enam veel, kui kunagi enne, kust poolt tuul puhus ja sai asjust kindlamalt aru. Ta vastas wabandates:

„Ei mull aega, eidekene,
Nüüd ep tulla tubaje.
Mull on palju tegemista,
Rõwa käsu täitemista.
Ei ep mull ka poisikesel
Julgust jääda, eide kambri
Tulla asja ajamaie,
Kanakesta kallistama,
Maasik-marja noppimaie.

Wanamooril ei olnud nooremehe wastamine meelt mööda. Ta nuratas kurjaste, waatas pahal näul teise otsa ja läks.

10.

Poisil tuli nüüd jälle oma tallitus, aga meel jäi tallitka ja enam rahutumaks. Wanamoori kutse, paha nurin ja kuri film ei kadunud sugugi mõttest. Ilma aru saamata, nägi ta ennast jälle keldris ja nagu nägemata wäega kisti teda ka täna keeldub ukse awama. Wanapagana ahwardusele kiuste, tahtis ta ka täna veel salakohta ära käia. Pealegi tuliwad talle jälle korpitja sõnad meele, ja julgustatud meelega pistis ta wõtme auku, keeras tutawal wiisil ukse lahti ja astus sisse.

Esimene kamber näitas täna koledat kaju. Raie-pakk oli werine ja kirwes seisis peal, terapidi wastu taewast. Esimese filmapilguga läks noorelmehel kuum hirmu wärin üle ihu. Aga uueste korpitja sõnast:

„Küll sa peased!"

Julgust mõttes, tegi ta ka teise ukse lahti ja läks sisse. Siin oli lugu jälle endist wiisi: lõukoera ees kaerad ja hobuse ees liha.

Jälle tõstiwad need nälja kaebamist ja palusiwad toitustid ümber wahetada. Noormees täitis palwet ja lõukoer ütles:

„Taewataat annab sulle õlast saadil kuldkäed!"

Selle järele ütles talle hobune:

„Nüüd tee ennast walmis ja pane kõif oma kraam kofku, mis koduſt ehk ühes oled toonud. Nüüpea kui mina kaerad ära olen söönud, istud mulle ſelga ja põgeneme. Zäekſid ja weel täna õhtuni ſeie, tehtaſk ſulle üheksa koledat imet. Nüüd aga pane tähele, mis ſulle õpetan: Mine õuewärawa juure ja löõ meie ſiinſe kambrite roostetand wõtningega waſtu wärawa poſti. Oled ſeda teinud, aſtub weikene Wenemoodu poiſikene wärawa poſti alt wälja. Seda ſaada kuhu tahad, ta läheb kui tuul, ehk ütle ja õpeta talle mis tahad, ta teeb ja räägib sõna-pealt nagu käſib. Ei maiguleſt enam ega wähem. See mehikene ſaada perenaiſe ette ja laſe ütelda, et peremees kaugelt sõna ſaatanud, et teda üheksaſ aegaks kõige tütreaga taga Wenemaa ſugulaſtele kiireſte ilule ja hüwile kutſutakſe, et nad jalapealt ja wiibimata minema ſõidawad, ſeal laulu ja tantsu löõma, kummi ka peremees pojaga järele tuleb, ſugulaſtega rõõmu tundma ja pulme pitkendamata. Nüüpea kui wanamoor tütreaga wärawaſt wälja ſõidawad, aſtu peremehe tagumise kambriſſe. Seal, põhjapoolſe akna peal, on kumind witsaokſ, liiwa tera ja weetikſ, wõta need hoolega kätte ja hoiata, et mõni neift ei kau. Oled need kätte ſaanud, mine peremehe ſängile, tõſta peatſet natuke, ſeal all leiata ühe kena, raundſe kelluſeſe, wõta ſee ka ära, ſeda tuleb meile kõige enne tarwis. Kutta ſiis ilma wähe-
mat wiinwitamata ja mingi muu aſja ehk warandufe külge puutu-
mata minu juure tagaſi ja teeme, et minema ſaame!“

11.

Noormees tegi kuida õpetatud. Saatis perenaiſe tema tütreaga minema, kellele tema hüidmife peale: „Põlwipoiſid! Kuumad rataſteſſe!“ — weikeſed härjapõlwilaſed tuule kiirufel hobuſed ja tõlla tõiwad, kaks tükki juhimeeſteſt iſtuſiwad ja perenaiſe ja tütreaga müriſal wärawaſt wälja ſihutafiwad. Siis wõttis mees käſtub kolm aſja kambri akna pealt, kelluſeſe ſängi peatſeſt neljandamaks ja läks hobuſe ja lõukoera juure tagaſi.

„Karga nüüd mulle ſelga ja heliſta kella!“ ütles hobune.

Noormees heliſtas: korrata katkeſiwad hobuſel ja lõu-
koeral ahelad.

„Hoi aumast kõwaste minu seljas, ja kui õnewärawalle
šaame, helista weel kord.“

Hobune pööras poisiga, ja lõukoer taga järel, keldrist
wälja. Önewärawa ees helistas poisj jälle kella: wäraw käis
põrişedes lahti, ja niipea kui minejad wäljas oliwad, langes
ta niijama jälle kinni.

„Pista kellişene hoolega põue, et ei kau. Meil eht
tuleb teda weel kord waja,“ ütles hobune.

„Noh, kes teed teab?“ küşis poisj.

Hobune wastas:

„Ei nüid ole teed nõnuda, waid minna, kuhu jalad
juhatawad. Mull on aga praegu pea wastu päewa ja senna
poole tarwis rutata. Taga-ajajal on film wastu walget nüri.“

Nõnda rääkides oli jo hobune minemas, nii et tuul ratsu-
lişel mööda kõrwu uhus ja mäed ja orud, metsjad ja mädamaad
ja taewa pilwed nägemata maha jäiwad. Lõukoer jookşis nagu
koerakutsikas järel.

12.

Nõnda ruttasiwad nad ühe puhuga kummi päikese loo-
deni edasi.

Enne päikese weeru ütles hobune poisjile:

„Pööra pea ümber ja waata tagasi.“

Poisj waatas.

„Kas näed midagi?“ küşis hobune.

„Ei midagi,“ wastas poisj.

Natukese aja pärast käsşis hobune poisji jälle tagasi
waadata.

Poisj waatas.

„Kas on midagi näha?“ küşis hobune.

„Ei mina näe midagi,“ wastas poisj.

Weel natukese aja pärast käsşis hobune:

„Waata nüid tagasi, kas näed midagi, mis enne ei
oluud?“

„Ei muud, kui et aga nagu kaks musta pilwe-tükki
ferşiwad taewa serwast ülesje.“

„See on meie kivi peremees oma pojaga. Ta on meil jälgil ja tõttab järele. Pea aga nüüd hoolega silmad terased ja wahi alati tagasi. Kui ta õige meie ligi saab, ütle mulle.“

Poisš wahtis tagasi ja hüüdis natuke aja pärast:

„Juba õige ligi!“

„Wiska see kummand witsaoks üle pahema õla oma tagaselja maha.“

Poisš tegi nii: ja korruga seisis ilmatu suur ja paks mets nende taga, puu puu küljes kinni, ja taga-ajajad kadusiwad. Põgenejad seisatasiwad filmapilgu ja tõttasiwad meeste edasi.

13.

Õõ oli selge. Kuu paistis heledaste. Chawalge oli kustumas. Wanapagan seisib pojaga teisel-pool metsa, tuskas ja silmitses wastu taewast kõrgeid puude latwu ja siis jälle üks ühe kõrwal seiswaid kõredaid, jämedaid tüwesiid.

„Näe, poeg, mis tempu nemad meile ei mänginud. Zmet mõista, kust neil meie isa-õhade jala-asjad kätte ja teada saiwad. Mis nüüd nõuiks, poeg?“

Poeg ei teadnud ka koke nõuu, ja katsusiwad wiimaks läbi metsa pugeda. Aga mõlematel jäiwad kõrwad puude wahel, et ei kumbki enam edasi ega tagasi peasenud. Suure waewa ja rabelemisega sai wiimaks poeg oma pea puude wahelt tagasi, tõttas õhale appi, murdis teise kuskedest maha, kus wanamehe pea wahel oli ja peastis selle kõrwad lahti.

„Ole sina tuhandeks terve, pojakene, peasemast, ja mind peastmast, muidu oleksime mõlemad seie häledat waewa surma jurenud!“

„Tänu õhus küll, isa! Aga mis nüüd teha?“ ütles poeg.

„Mis teha? Hea nõuu kallis. Nüüd on meil hirmus eluwõtja mets kõrget ja laialt kui taewa-pilwe miir ees, et liunulegi ei pease läbi lendama. Ümber minnes kulusiwad jalad alt ja ep oleks muud enam taga ajada kui tühja tuult: mis muud teha, poeg, kui anna jalule tuld ja too kodust teraswad kirwed, et enne ehatahe kustumist tagasi jõuad ja metjast tee läbi raiume!“

Muud polnud tarwis üteldagi. Poeg pistis tuulena kodu poole ja tuli warsti kirwestega tagasi. Rõige võ otja raiusiwad mehed, et ilm paukus, aga alles pooleks päewaks sai tee metjast läbi.

„Kuhu kirwed paneme?“ küsis poeg isalt.

„Pista kuuse oksjade alla,“ wastas see.

Poeg hakkas kirweid oksjadesse peitma. Tihane ksjendab kuuse otjast:

„Näen, näen, wotan ära!“

Wanapagana = poeg waatab puu otja linnu poole ülesse ja karjub:

„Ah, wõi ära!“ Sõi kirwed sisse.

14.

Põgenejad oliwad päewa otja ruttanud. Shtu eel ütles hobune poisile:

„Pööra pead ja waata tagasi.“

Pois waatas.

„Kas näed midagi?“

„Ei midagi.“

Natukese aja pärast käskis hobune poisil jälle tagasi waadata.

Pois waatas.

„Kas on midagi näha?“

„Zuba mustab, nagu eilegi, taewa serw!“ ütles pois.

„Siis on nad jälle kannul. Kui ligi saawad, üttele mulle.“

Natukese aja pärast ütles pois:

„Zuba õige ligi.“

„Wiska liiwa sõmer üle oma pahema õla maha.“

Pois tegi nii. Korraga seisis ilmamata pilt, pilwini kõrge mägi nende taga selja. Ei taga-ajajaid enam filmagagi näha. Põgenejad seifatafiwad filmapilguks ja tõttafiwad uueste edasi. —

15.

Õõ oli selge. Kuu paistis heledaste. Chawalge oli kustumas. Wanapagan jäi pojaga teisele-poole mäge, kui mägi

neile nina ette üles tõuvis, ja esimises kohmetuses nõkatasiwad nii häktselt seisma, et mõlematel jalad kangeft jooksuft põlwini maa sisse tungisiwad. Katsusiwad mehed kord kõige hooga wastu mäge üles tormata. Aga mägi oli nii häkine, et mõlemad nagu määratumad pallid tagasi weeresiwad ja wastu maad rantsatasiwad. Pojale ei saanud wiga. Isa kuffus uimaseks. Ujas aga kõhe jälle üles ja ütles:

„Kutta poeg kodu ja too kaks labidat. Ei aita muud, kui kaewame mäest tee läbi. Muidu ei ole ülepeajemise lootust. Tuli hea nõuu mull praegu kuffumise peal. Asjata oli meil seegi kontide pörutamine.“

Suba poeg oli minemas. Maatükid keerlesiwad jalge alt wastu taewast ja jooksu müdin kuuludus teisele-poolle mäge. Enne keskööb oli ta labidatega tagasi. Dö otsa kaeweti ja ka suurem oja päewa taga järele, ilma iwakeft aega püsimata ja ilma wäsimata. Pärast lõunat sai tee mäest läbi.

„Kuhu ma labidad panen?“ küsis poeg.

„Pista liiwa sisse,“ wastas isa.

Poeg hakkas labidaid liiwa sisse peitma. Tihane kisedab mäe otjast:

„Näen, näen, wõtan ära!“

„Wõta! Näe!“ hüidis Wanapagana = poeg ja neelas labidad alla.

„Täna peame kolmekordse rutuga tõttama,“ rääkis isa pojale, kes labida neelamist lõpetas ja mofke muigutas, „muidu oleme omast kahepäewseft higist ja kallist ajast ilma.“

„Oleme siis mehed, isa! ja anname jalgadelle tuld. Küll saame jooksjikud enne kätte, kui isegi arwata mõistawad.“

Ja nüüd alustas Wanapaganatel lend. Mitme penikoorma taga müübisest maa ja huluse ja kohises õhk ja riidehilbud lehwitatisiwad meestel linu tiiwuna.

Põgenejad oliwad täna diete wäsimises. So enne lõunat ütles hobune poisjle:

„Pööra pead ja waata tagasi!“

Poijs waatas.

„Kas näed midagi?“

„Ei midagi!“

Zälle ütles hobune:

„Waata taga!“

„Zuba kerkiwad kaks musta tükki taewa serwast,“ ütles poijs.

„Waata weel!“ käskis hobune.

„Ei tea, kas täna enam peafeme!“ hüidis poijs. „Zuba warjud suurel kõrgel ja tulewad õige ruttu ligemalle, lausa kaks musta, pimedat pilwefalka, kohinal ja mähinal nagu kuri marutuul!“

„Täna on ta õige wihasem,“ ütles hobune, „sellep ta ka mustab ja tormab. Meil on wiinne katse ja püüdmine ja taga-ajajad teawad, et meie warsti oma murule saame. Paise neid weel ligemalle kui enne, ja kui jo õige ligi jõuawad, siis ütle mulle.“

Noormees hüidis warsti:

„Zuba nii kaugel, nagu esimesel päewal maha jäiwad. Aga tuule tuhing tahab mind wägise seljast maha wijata.“

Hobune ei wastanud muud kui küsis:

„Kas jo õige ligi?“

„Õige ligi!“ wastas poijs.

„Ligi jah!“ hirsutati tagast. „Ei te enam pease! Kõik kolm teid neelan õdigega!“

„Wiska weetilt üle pahema õla!“ ütles hobune poisile.

Poijs wiskas weetilga maha. Sellejama korraga kadus tuule maru. Põgenejate kõrwu kostis suur wee kohin ja lae-
nete wulin.

„Põõra nüüd julgeste pea tagasi ja ütle, mis näed!“ käskis hobune.

Poijs waatas tagasi ja ütles:

„Määratu meri, filmamata lai ja piik, laenetab meil tagaselja. Ei taga-ajajaid kuski.“

„Nüüd oleme peasnud!“ ütles hobune seisma jäedes ja käskis poiji maha astuda. Poijs astus hobuse seljast maha, ja kõik kolmefeste lastiwad murule hinga tõmbama.

Wanapaganad jäiwad teisele poole merd. Esimesel silmapilgul ja taga-ajamise tuhinal, kuna nad jo põgenejaid oliwad kinni wõtmas, tormasiwad mõlemad kaelani wette. Aga ruttasiwad uppumise hirmul üle pea kaela kaldalle tagasi. Siin aelasisiwad ja tuskasiwad mehed tulisel wihal, kui esimene ehmatas üle läks.

„Mis nüüd nõuiks, isa?“ küsis poeg.

„Mis nõuiks? Peasemise nõuu ei läbi mere ega üle mere. Ei kumbki meie ega kõil meie sugukond wee juures südamikud pole. Küllap oleksime praegugi esimese tuhinaga merest läbi peasenud; aga wanematest päritud wee-hirm ajas südame külmaks ja kiirustas jalgu kaldalle.“

„Jah, isa!“ wastas poeg. „Zuba mull kadus põhi jalge alt ja süda tarretas hirmu pärast.“

„Nõndap ta on, poeg! Ja kas meil wees waenu-ajajate punktus. Jäegu kõnelemata, ja hoiame elu! Ei wees õhakest, kellest kinni wõtta ehk kellesse tukistada, ega mättakest, ei kiwi, kammukest jaadawal, kelle wastu jalga tuetada, kui alla listakse. Sellep kõige parem nõuu, poeg, hoiame jalad kuiwal ja joome mere tühjaks. Teeme aga asja kõikide kiuste õige ruttu. Wuidu on taga-aetawad läinud.“

„Kullane nõuu, isake!“ hõiskas poeg. „Mina joon ta ükfinda kuuwaks.“

„Ei tea, poeg, kas jõuad. Joome mõlemad!“

„Küll, küll, isake! Mis eest mull siis oma keri on?“ wastas poeg, lastis mere ääre ja hakkas jooma.

Natukesel aja pärast alanes jo meri: aga joodud wesi hakkas mehikesel paisuma, sippus mõnest kohast wälja käima ja meresse tagasi wõwama.

„Mine, isa, too heina kuhji, mis eemalt paistab, ja paneme mulle tropitjeks,“ ütles poeg.

Isa tõi heina kuhja ja täitis jooja tahtmist.

Poeg jõi uueste. Weepind alanes nähtawalt. Isa rõõmustas kaldal ja hüüdis:

„Kinnita, poeg, punnita, poeg, juba pool merd wäheneb!“

Poeg finnitab: finnitab ennast — lõhki. Wesi langes wälja ja wiis jooja ühes.

„Appi! Appi! Hake!“ karjus ta wee woodeft.

Ma kargas järele. Wesi wiis poega jo kesi mere poole. Seal karjus ta weel:

„Hilja! Hilja! Hake! Pööra tagasi! Zuba mind kistakse alla!“

„Oh mo ainus pojake,“ halestas Wanapagan ja tormas nii et waht keerles meresse, kuhu poeg alla wajus.

„Nüüd upub ainus pojake silma ette ja ei peasemist kuskil!“

Korraga kadus tall enesel jalge alt põhi, ta karjatas jäledaste, et kõik ilm wastu kostis ja wajus mees sennasamasse, kuhu poeg. —

18.

Peasenud põgenejad kuulsiwad merd karjumisest helkuwat, tõuujiwad üles ja seijiwad kolmekeste ranna ääres, pois kaskel, hobune ja lõukoer kahel pool kõrwal.

Hobune naeratas:

„Nüüd on taga-ajajad all wett ja ilm Wanapaganateft lahti!“

Süis ütles ta poisile:

„Tee weel, mis ma sind käsin: wõta siit kõrwalt põesast üks sirge pihlakas, laasi oksjad küljest ja löö sellega mulle kolm korda pitku kasket selga. Tume aga — ja seda pidin praegu unustama — tõmba mull kõik rauad alt ära, ja kui meil edespäi isu tuleb ja misgi wiijil toidu saamist ei ole, helista minu raudu wastastikku.“

Pois tegi kohe, mis kästus, tõmbas esite rauad hobuse alt, siis wõttis pihlakase kapi. Kui ta sellega kolm korda hobusele kasket pitku selga oli löönud, langes sellel naht seljast: ilus noor mees sejis lööja ees ja ütles:

„Dle tuhandeks terve Wanapagana juure sattumast ja nõnda mulle peastjaks saamast. Mina olen kuninga ainus poeg. Kodus hoiti mind kui silma tera. Läksin üks kord metsa, eksisin ära ja rändasin mitu päewa mööda metsa ümber, ilma kuhugi

poole wälja saamata. Mets läks ifka pakkemaks ja wõigas-
 lifemaks. Sain ühe suure musta mehega kokku. See ütles,
 et ilma tema abita mina kodu ei saawat, kas käia kõik elu aeg
 ehk kas wõi teise ilmani ümber ja mäsata laant risti ehk põigiti
 läbi. Ta kutsus mind eneselle sulaseks. Mina küsisin: kui
 kauaks. Tema wastas: mõneks ajaks. Mina ei teinud tege-
 mist ja käskisin teda juurest minna. 'Eks me näe!' ütles ta
 ja läks. Mina rändasin weel päewa ja öö, sain temaga teisel
 õhtupoolikul kokku. Kutsus mind kolmeks aastaks omale ja
 lubas mind pärast seda aega kodu juhataada. Mina ei wõtnud
 nüidki tema nõuu ja rändasin weel, ehk küll nälg jo elu kippus
 wõtma, ühe öö ja päewa. Sain temaga jälle kokku. Minu
 küsimise peale, kes tema on, wastas ta: 'Olen ma kes ma olen,
 aga sind tean ma ammu. Jäta oma hullumine. Sa näed
 ise, et sa metsast ei pease.' Tegime kauba ära, et mina teda
 kolm aastat otja teenin, kulda palgaks saan, nii palju kui
 enesega ühes kanda jõuan ja tema mind pärast lubatud aega
 kodu juhatab, kui minul lusti ei oleks, igaweste temale jäeda.
 Poole aastat ja weel mõni nädal teenisin ma teda, siis hakati
 mind mitmetpidi wõrgutama ja mulle musta tüdart pakkuma.
 Mina põlgasin pakkumise ära ja perenaine wiskas ühel õhtul
 mulle hobuse naha selga ja muutis mind hobuseks. Siis pandi
 mind keldrisse. Mõne aja pärast toodi ka lõukoer senna mulle
 kõrwale. Wiis päewa anti meile korrapärast toitu, kuendamal
 ja seitsemendamal päewal aga mulle liha ja lõukoerale kaeru.
 Sedawiisi lasti meid iga nädala kaks päewa fibedat nälg ja näha.
 Sinu sealolemise ajal aga anti meile kolm päewa järestiku
 toidus wastu ofka. See on minu elulugu ja mis mina tean."

Kui hobune oma lugu lõpetas, palus lõukoer, ka endale
 kepiga lüüa. Noormees ei lastnud paluda, lõi talle pihlaka
 kepiga kolm korda pitku selga. Mähk langes maha. Jälle
 tuli noor, tugew ja priiske mees wälja ja ütles:

„Ole tuhandeks terve Wanapagana juure sattumast ja
 mulle peastjaks saamast! Mina olin meremees ja hulga laewade
 ülem. Burjutasin maast madalast mõnda aastat õnnega ühest
 merest ja ühest ilma nurgast teiji. Olin wiimaks kodu poole
 tulemas, tõuuis kole torm, hulkas laewad, mattis feltjimehed

mere põhja ja ajas mind uimastelt ainu üksi kaldalle. Kui natuke toibusin, leidis mind Wanapagan, kes enmast rikkaks peremeheks ütles, ja mind mahedal sõnal ja pool wägise oma majasse wiis. Seal pakuti mulle musta tütar, ja et mina selle ära põlgasin, wiiskas mulle perenaine ühel õhtul lõukoera naha kaela: mina sain lõukoeraks ja siis pandi mind tagumisse keldri kambriisse, kus hobune ees oli. Wiis päewa anti meile korrapära st toitu, kuwendamal ja seitsmendamal aga mulle kaeru ja hobusele liha. Nõnda lasti meid iga nädala kaks päewa libedaste nälga näha. Sinu sealolemisel aga anti meile kolm päewa järestikku toidus wastu ofsa. See on minu elulugu ja mis mina tean."

19.

Nende jutu peale rääkis ka meie noormees oma lugu. Siis hakkasiwad koduminekku peale mõtlema. Teed ei teadnud keegi. Sellepärast käisiwad juhtumise peale ja wõtsiwad nõuaks, üheskoos iga ühe omaksid üles leida. Oliwad mehed tükkise maad käinud, tundsiwad kõik libedat nälja näpistamist, aga keegi ei julgenud teisele oma häda awaldada ega südant korrada, sest ümberkaudu polnud kuski inimeste elu-jälgi näha ega toidu lootust mõelda. Meeste ees oliwad aga lausa pimedad metsad ja tundmata mäed ja orud. Wiimaks, kui nad ühte suurde tamme-metslise mägestikku jõudsiwad ja kuruwalt järestikku edasi sammusiwad, sest et nalg ilka libedamaks kaswas, tuli korraga waesemehe pojalt endine hobuse õpetus meele. Ta jäi teistest natuke taga, wõttis hobuserauad taskust, istus ühe juure harulise tamme alla sambla peale ja helistas raudu, üteldes:

"Nalg on meil kõigel kolmel, kustki ei näe kustutust, rauad tooge rooga!"

Waewalt oli ta wiimise sõna wälja ütelnud: seisiwad tall mitmed road sambla peal ees. Ta hüüdis seitsimehed tagasi. Ja ei mehed nüüd roogadelle elu annud. Kui ihu oli actud ja jälle kolmekeste minetus walnis seisiwad, tõstis waesemehe poeg kogemata silmad üles poole ja tundis, et see suur tamme-

puu, mille all praegu toitu oliwad võtnud, seesama oli, kust otsast talle korpits Wanapaganaga minnes julgustamise jõnu oli hüidnud. Nüüd tuliwad tall tee-poolest silmad lahti. Musta-rästaste õpetust mööda oli ta teed tähele pannud. Iga seitsmesammu taga maha wiijatud herved oliwad jo kaswamas ja õitseiwad. Ta awaldas asja seltsimeestele, ja mehed rändasiwad rõõmuga edasi. Kase metsas, selle puu all, kust otsast waelemehe pojale tedred õpetust oliwad hüidnud, sõiwad rändajad jälle hobuse raudade toodud toitu, nõndajamuti ka weel eespool, kus mustad-rästad teda juhatanud, ja nõnda jõudis ta seltsimeestega oma isale. Isa ja poja wastastikkü röömu jälle-nägemises ei jõua keegi üles ütelda. Oli esimene rööm siin mööda, läksiwad nooredmehed jälle rändama, kummi ka teised laks omakstalle jõuudsiwad.

Süis peeti nõuu kokku ja ehitati tulduw teele tekkinud mere rammale kolm määratu suurt laewa, pandi sada meest ja wanfritega hoost iga laewa ja purjutadi minema Wanapagana majast wara ja rikkust ära tooma. Ülemere minel kestis üheksa ööd ja päewa, maa tee teist üheksa ööd ja päewa, enne kui Wanapagana maja silma ette ilmus. Raajas peetud kellukene awas jälle wärawad lahti. Majas leiti kõik asjad liigutamata paigal, niisamuti ka kõik warandused keldris. Aga ei perenaist, tütar, endisid härjapõlwe mehi ega muud elawat looma ja liigutajat polnud olemas. Hüidis küll meie noormees kõigil endistel kutsje-sõnul, aga ei tulnud wastust ega ilmunud kedagi. Kraamiti siis kõik parem kraam ja kuld ja hõbe wanfritesse, wiidi mere ääre laewadesse ja purjutadi koju tagasi. Peale seda elasiwad meie kolm peasenud meest õnnelikult, saiwad üks teisega sugulaseks ja pidasiwad truust ja sõbrust elu otsani.

Kolmest Eesti järwekesest.

Põhjapoolses Tartu maakonnas seisawad kolm järwekest, kaks, Kuningwere ja Must-järv, Kodawere kihelkonnas Keskora wallas, kolmas, Kain-järv, Maarja-Mahdalena kihelkonnas Iõe wallas ja saawad suuremalle osale lugejatele küll puhas tundmata nimed olema, sest et neil pitkuse ega laiuse poolest geografia tähtsust pole; mis aga neid siiski natuke tutwuse wääriliseks mõiks tõsta, on nende külge kaswanud muistised jutud ja mõned uduised wana-aja mälestused, mida neist siinse rahwa suu awaldab.

Westetakse esiteks, Kalewipoega neist nooremehet naljal läbikäinud ja nõnda nende sügawusega oma pitkust siinse rahwalle teada jätnud. Teiseks jutustab rahwas neid järwi mitte loomulikult, nagu muud, oma kohta saanud, waid hallil wanal ajal imelikult wiisi korraga tulnud. Kolmandamaks tummistawad muistised jutud järwekestes wee-jumalaid ja nende kodakondsid, niihästi isasid kui emasid, asupaika pidanud olewat ja praegugi pidawat.

Enne kui neist muistesid jutte ja arwamisi awaldan, luba-tagu mulle, järwekete koha ja olu üle mõnd sõna seletuseks tulla.

Kain-järv seisab arwata kolmkümment wersta Peipsist ja peale kahtkümment wersta teistest kahest eemal õhtu pool. Tema on enam metsade, soode ja heinamaade wahel, suuremalt osalt inimeste elukohtadest lahutatud. Sellepärast kuulutse tema kohta ka rahwa suus wähem juttu, kui teistest kahest. Tähtjas on ta siiski isäranis aga ka seepärast, et Kääpa jõgi, kuhu Kalewipoja mõel jäi ja mille ääres kangemees ise ka surma sai, temast wälja jookseb. Iõe-suu poolses küljes aga olla tema ääres jo ammuist wanast ajast inimeste elukohad olnud ja nõndasamuti ka üks suur matukse paik ehk kalme, kuhu kangelt ümbert-kaudu surnuid maetud.

Kuningwere ja Must-järv seisawad wersta kahetja üheltja Peipsist õhtu pool. Esimese pitkus kannab enam wersta ja laius arwata kaks kolmandikku. Ümbertringi piirawad teda kenad kõrged mäe-kallastikud, kus endisel ajal ja ka weel mõne kümne-

Tõnda aastagi eest mitmet sugu suur ja uhke mets olnud, nimelt tammed, jalajad, künnapuud, toomingad, suured sarapuude põestastikud, ka mets-dünapuud ja muud. Nüüd on nimetatud puude seltsidest aga ainult mõned wõsufesed kallastikkudel näha, sest et tule- ja tarbepuude puuduse pärast kõik jo ammu kirwe alla on langenud. Kohta wõib tõeste ilusaks nimetada, iseäranis suwel, kuna Kuningwere küla ja ümberkaudsed kaldad selgest weepinnast nagu peeglist wasta paistawad. Endisel metsarikkal ajal aga pidi järw ja koht, muidugi mõista, weel palju ilusam ja armsam olemä, — mõned wanemad inimesed ütlewad kallastikkusid ja metsa ka pühaks ja puutumataks peetud, millep siis ka ime ei ole, et wee-jumalad ja näkineitsid siin mägede wahel järwe wäikseses ajet ja puhkust pidasid ja ka Kalewipöeg kaldast alla astuda ja „hoidukestest“ läbi sam-muda asjaks arwas, nagu eemal pikkemalt näeme.

Dhtu pool on kitsa kõrge mäe-kühma taga Muft-järw, arwata ligi kaks wersta pikk ja laiemaht kohast ligemale wersta lai. Nimi wõib tall küll wistist mustakast metsade ja soode weest tulla, mis talle kahel ojal rohkestes sisse oowab ja tema wett wirde karwaliseks teeb, ehk küll rahwas tema nime teisel wiisil, mis eemal näha saame, põhjandada püüab. Suurem oja kaldaid on tall madalad ja ilma iluta. Aga tema kõige kitsam koht, Kuuse-jõeks kutsutud, on häkiste, kõrge ja kenade kallaste wahel, mis mõlemilt poolt nii rümal ja ligistikku üles tõusewab, et muiste ajal puud oma latwade ja oksadega wastastikku kaldalt segamisi kokku kaswanud ja kellegi silm suwisel lehtis metsa ajal ülewelt alla ei olla wõinud tungida ega warjutud wäikist weepinda näha; muud kui weteneitsi laulujumin aga kostnud sealt sagedaste, iseäranis suwistel dhtutel, üfiku möödamineja kõrwu. Keegi surelik ei olla endisel ajal siit tohtinud mõnd puud raiuda ega oksa laastada. Hiljemine aga, arwata nüüdsest ajast ligemale sada aastat tagasi, nagu wanemad inimesed oma wanematest teawad rääkida, olla mitmed mehed mõisa käsu peale puid kallastelt maha hakanud raiuma, nüühästi omaks kui mõisa tarwituseks; mõnele raiujalle olla otse silma nähes häda tulnud, ühele kirwes kobe esimese puu külge löömisel põlwe sisse wäärdinud, kaks peale seda warsti ära

juunud; aga suurem osa raiujaid olla jüiski ilma wigata pease-
 nud, ja nõnda langes aega mööda ilus kallastiku-mets halasta-
 mata kirwe alla. Nüüd wõib igauks mööda minnes jo kangeltki
 Kuuse-jõe ja tema endist peidetud weepinda näha, sest kallaste
 rinnauid ei warja enam muud, kui sarapuu wõsufesed ja waar-
 marja warrefesed. Weteneitsi laulust ei tea noorema põlwe in-
 mesed enam märkigi kuulnud olewat, sest et neitsi metsaga kadu-
 nud ja ristiusu õpetus endist pagana-aja arwamiist uuustusse
 uimutanud. — Kuningwere järwe kutsutud kangel-wanal põlwel
 Halliks järweks ja nõnda ka weel Kalewipojagi ajal. Hiljemine
 aga elanud tema hommiku poolisel kaldal, nõnda nimetatud
 Kadrina mäe peal, üks Walge kuningas — kui kaua, seda ei
 saa rahwa suust aru — ja sest saadil hakatud teda Kuninga-
 weereks, hiljemine Kuningwereks kutsutama. Sest kuningast
 teawad rahwas pitkemine kõnelda, ehk küll ulamisi ja puhas
 uduselt, et tema kaua aega ühe teise „Musta-kuninga“ wastu
 sõda pidanud ja wiimaks kahe järwe wahese mäe peale mitme-
 päewases tapluses surma saanud, kus praegugi kõrged matukse-
 küngad ehk „kääpad“, ehk jünse murde järele „käipad“, seisawad.
 Kas need kääpad tõeste nimetatud muistese „Musta-“ ja „Walge-
 kuninga“ sõa matukse-küngud ehk aga hiljema aja juuretükide
 kausid on, see tahaks uurida. Kaewades olla aga mõned sealt
 seest idariistu ja wass- ja raud-plaatid, mõndasugu wõrusid
 ja muud sedasarnast leidnud.

Tükikesed Kalewipojast.

Kalewipoeg

olnud kuuteistkümnne aastane, kuna ta esimest kord „Maalt“
 Peipsi poole tulles Musta-järwe kohta juhtunud. Wiejülla
 pitkune kõre pall-kuusl lepiks käes, astus ta järwe kitsama
 koha ehk „Härjaloomukse“ (mõned ütlevad Kuuse-jõe) teiselt
 kaldalt teisi ühe sammuga üle ja arwas nüüd jälle kuuwa maad
 minna olewat, kuna tall aga koha esimesel sammul ka Kuning-
 were järw oma kõrgete kallaste wahelt tee takistajaks ilmus.

Seft üle astuda ei ulatanud Kalewigi samm; üle hüpata arwas noor wägimees ka natuke kaugeks ja kahtlaseks; aga et ta teed kõwerdada ei armastanud, wõttis ta riided selga kimpu, astus kaldalt wette ja sammus järwekeseft läbi minema, mis suuremalt ofalt poole põlwini ulatas, aga ühest kohast siiski sügawam oli, kui mineja ette oleks wõinud arwata, seft otse jo ligi teise poole kalda alla saades, wajuwad jalad poisil korraga alt, weft tõuujis poole kaelani, ja roomaja katsus, sammujid kiirustades, et aga kaldalle sai. Balga kuuwale pistes ja silmi tagasi liies nägi ta tulnud sügawa koha peal Wette-ema weepinnal istuwat, kes naerdes ütles:

„Kõwa peaga poisikene
Ara astu iga auku!“

Kalewipoeg naeratas wastu:

„Ei ole wiga, Wette-eite,
Kalew ei waju kuhugi!“

Pärast seda kinnud ta weel mitu kord nooremehe põlwele päris tembu pärast niihästi Kuningwere = kui Musta = ja Kaiu = järwest läbi*) ja mõetnud nalja katsel nende sügawust.

Kalewipoeg ütelnud kord järwedest:

„Ise weike hoidukene
Halli-järwi, hoi mis sügaw,
Kaiu-järwe kassik welse:
Mõetwad meesta rinna alta,
Katswad poisil kaenlaasta:
Suuri põlbu Peipsieegi,
Märka merda, ei sügawa:
Kiirakas ja kunguline —
Teeb aga korralt tallad märjaks,
Korralt kastab kannad märjaks,

*) Miskipärast ainult noorel põlwele ja naljal? Seda näitab siinse rahwa rääkimist mööda sellega wastata wõiwat, et Kalewipojal wanema mehe põlwele seks ei enam aega ega tahtmist näitnud olewat ja tall siis libedad, tõsised tööd käsil oliwad. Ta läks siis, kui ta Peipsi poolt ja Matskiwilt kas kinnamäelt ehk Beatsi = kiwi mägede wahelt omast fängist tuli, pahemalt poolt järwi üle „Kalm-oja“ mäe ja siit üle Luige nõnne ja Selgite mägede Tartu poole. Kuida meile Dr. Kreutzwald'i Kalewipoja laulust jo üegi tuttaw, wedas kangemees Wenemaalt (wõi Narwast) läbi Peipse jalge lauudu.

Siis-ap paisub üle põlwe,
 Tõuseb taasta p—ceni,
 Gešta kastab kellukeste.“

Üks teine mete-mõet rahwa juus Kalewipoja pittusest on nii:

„Soome-meri säärini,
 Sügavamalt seljani!
 Peipsi-järwi p—ni,
 Raiu puudub kaenelani,
 Oma-jõgi helmedeni,
 Musta-järwi m—ni,
 Halli-järwi üle õla,
 Salmjärw ilma põhjata.“

Hundimägi.

Üksford läks Kalewipoeg Kuningwere järvest läbi ja istus natuke kahe järwe wahel kaldalle; korraga näeb ta hunti järwe otsast metsa-soost wälja jookswat ja põesast põesasse lamba-karja poole kawaldawat, mis järwe ääres rohumaal peal sõi. Liiwaka mäe otsas ei olnud kangelahel midagi kiwi ega kändu kätte wõtta wiskamiseks, sellepärast torwas ta oma kapi otsaga tüki mäe kallast lahti, kõige puude ja põesastega, ja wiskas kriim-filmale üle järwe nurga. Kiskja jäi wiisatud maatiüki alla, ja sest sai järwe otsa mäeküngas, mida praegugi Hundimäeks kutsutakse. Seda kalda kohta aga, kust kangelahel tüki ära wiskas, kutsutakse Kalewi kraawiks, enamiste aga Talwe-teeks, sest et siit kohalt üksi talwe ajal risti üle järwe tee käib. Nimetatud juhtumise juures tegi siis kuuluse kangelane kaks heategu, ühe küll jeksjamaiks korraks, teise aga igaweseks ilma põlweks siinse rahwalle, kummi uial saaniteel sõidetakse.

Linnamägi.

Kalewipoeg ja Sulewipoeg ehitasiwad Matskiwile linna-mäe, „tuetumatele tueks, wanadelle warjuks,“ tahtsiwad siit kummi Peipsi rannani weel ka suurt linna ehitada ja esimene wedas jeks läbi Peipsi Narwast laudu. Aga üksi linnamäe

jaiwad nad jäedawalt üles teha, muu töö oli kangelastele asjata wäsitufeks, sest rannas elas Peipsisortis ehk „Wanapagan“ oma sugukonnaga, kes Kalewide ehitamist silma otsas ei wõinud sallida. Niipea kui Kalew ja Sulew tüki ehitust oliwad korda toimetanud ja uut töötariwidust läksiwad juure otsima, kargasiwad wõsetel sortsid platsi ja lautasiwad linna, nõnda et kiwide ja lauade kolm mitme kümne wersta taga ümberkaudu ära kuuldu. Mitu kord oli ehitus kummi linnamäe külge kõik ümbertkaudu maani maha lõhutud, kummi wägimehed kodu jõuudsiwad. Kalewite tulemise eest aga oliwad kurjategijad iga kord kui maa alla kadunud. Wiimaks wõtsiwad wägimehed nõuiks, lauad ja kraami, mis tarwis oli, kõik enne fokku kanda ja siis ehitada. Sulewipoja jättis sellepärast Kalewipoeg piisti linna juure wah-
 tina ja käis ise Wenemaalt laudu toomas. Üheksamat suurt seljapäit tõi ta siis läbi Peipsi, kuna rannas kükitaw Peipsisortis järwe nii mäsfama puhus, et koormaga tulejal laened mööda keha kummi kaenla-alufeni üles kippusiwad. Kuuwale saades wiskas kangelane, kuna päikene korraga pilwede wahelt palawaste paistma hakkas, silmapilguks koorma seljast maha ja heitis halja rohu peale „Lemmujuo“ metsa ääre wäsinud kontsid sirutama. Siin kargasiwad Peipsisortsi pojad oma westikiwisõlmiliste piitjadega tema kallale ja nende selga wirutas Kalewipoeg oma juurema oja laua koormat katki, kummi süli tark nõuu temale: „teriti lauda, teriti lauda, Kalewipoeg!“ appi tuli ja talle kurjategijate peale wõitu andis. Sest saadik ei tohtinud enmast enam ükski sortsilane Kalewipoja silma anda ega tükil ajal tema tööde ligi tulla. Ta saatis Sulewipoja ära Tartut ehitama ja tahtis ise üksi siinset tööd täiendada. Aga ta ei saanudki siin asjaga tahetud järjele, sest kuna ta Peatsekiwi mägede wahel oma jängi, mis linnamäest arwata poole wersta eemal ja linna ehituse kohalt weel oma jagu kaugemal ära on, kōwa töö peale wõsetel raske unesse uinus, tuliwad warsti jälle sortsilased oma jala urkeist wälja, iga kahe nädala tagusel kolmel kunta wõl, ja lautasiwad enamiste kõik ehituse ära, muud kui linnamäele aga ei jälkanud nad kõige piid-
 misega midagi teha. Wiimaks pahandas enmast Kalewipoeg, „argpükste“ „kelmistükide“ pärast aega wiitmast, „kes enmast

ise näidatagi ei julgenud, aga wargji mehhist tööd püüdsiwad lautada." Kaugemees jättis kõrwalise linna ehitamise nõuu seekord katki ja kelmide ülesotsimise teiseks korraks, kuna tall abimehi ja walwajaid ei saaks puuduma. Ta kõwis linnamäe weel kõwemaks ja kindlamaks kui enne, wedas muist laudu ja tarwidusi ära Tartusse. Siin ehitasiwad Sulewiga ühes koos Taara-mäele ihe kindlama linna ja tegiwad talle nii kõrge üheksakordse walli, et „wareksel kõigel kaugemal talwel kasukas palawaks sai, kui maast üle walli linna tahtis leinata."

Halli- ja Musta-järwe tulemine.

Wanal hallil ajal olnud Halli- ja Musta-järwe asemel madalad aasa-heinamaad, kust iga aasta warakult hein ära tehti ja siis õits nende noore hädala peale käis. Ühel suwisel neljapäewa õösel oli mitme küla õitfi-selts oma määratuma hulga hoostega Musta-järwe asemel hädalal. Suur tuli põles ja õitjilised kilatjesiwad ja naerjiwad, wedasiwad wedupulk ja laulsiwad ja lõiwad tralli suurel lustil ja rõõmul, nagu ikka walwaja õitjiliste wiis. Wiimate saiwad nad hulgakeste üle-meelseks ja hakkasiwad üht waestlast poisikest pillama ja wiisutama. Poisikene hakkas nutma, läks tule juurest ära, käis korra ümber hooste, istus siis teistest ja tulest eemale mätta peale ja hakkas omi kadunud wanemaid taga kaebama:

„Jsa, mo armas isake,
 Oma, mo hella emake,
 Poja kulda kaswatajad,
 Armu-kaius kallistajad!
 Teida nutan, poega noori,
 Teida haladan alate!
 Miks te surmale juigite,
 Miks te mind maha jätite
 Omatstelle ahwardada,
 Wõerastelle wiisutada,
 Teistele lastele tõugata,
 Kõigile külale lükata?"

Toati, kulda taadikene,
 Eite, hella, armuline,
 Nähke lasta alta ilmaft;
 Nähke marjufest mättalla!
 Kes teid lafets Mana=maalta
 Tulla mullasta murule,
 Rühmalt kalmult kodumaile
 Pojakefta paisutama,
 Waeste lasta warjelema,
 Silma=wett tall waigistama,
 Öhkamista uinutama,
 Ika, armas iakene,
 Oma, hella 'emakene!
 Tulge ära Mana=maalta,
 Izmuge mullasta murule!
 Siis=ap kaub mull piisar palgelt,
 Tutwate pilkus taas taganeb!"

Poisike on waewalt kaebamiift lõpetanud, ja korraga kuul-
 leb ta, ehk küll taewas selge kui klaas ja tähed kuldana hiil-
 gawad, nagu pitkese müristamist ja sellega ühes üht imelist
 healt. . . Tema ei saa aga midagi aru, mis heal see on ehk
 kuft pooltki see tuleb. Teised õitsilised ei pane sest kawatsemises
 tähelegi, waid naerawad, laulawad ja hullawad edasi ja aja-
 wad uusi hagu tulesse. Waenelaps jäeb ka jälle oma mäta
 peale mõtetesse istuma. Natukesse aja pärast kostab weel kõnem
 kõmin kui enne ja selle järele kuulufse selgeste nagu hüid-
 mine: „Minge ära!“ Mõned õitsilised tule juures seisatasiwad
 ja ütlesiwad teistele: „Mis see peaks olema, mis müristab ja
 nagu hüidis?“ Teised ütlesiwad wastu: „Mis muud, kui
 pikkne müristab selgest taewast!“ Mõned teised jälle: „Kas
 pehjab Sortsilasi metsast meresse!“ Selle peale aga hakkasi-
 wad nad jälle oma ilufemist, tule ümber kuuti liies. Waene-
 laps silmitjes hoolega jenna poole, kuft see imeline heal ja
 kõmin jo kahte korda oli kostnud. Wiimaks näeb ta korraga
 õhtupoolist taewast mustama hakkawat ja nagu koledat pikkse
 pilwe metsa tagast ruttu ligemalle tõuswat. Tema astub
 mättalt püsti ja tahab tule juure teiste seltsi tagasi hakata
 minema, lööb aga nagu kogemata silmad teisele poole ja näeb
 päikese tõusme poolsete heinamaade wahel kõrgema kallastiku
 peal kaht määratumat härga, teine hall, teine must, kes mulda

wastu taewast üles kaapides praegu teine teise wastu oliwad minemas, mis juures mõlemad kurjaste mürašiwad, aga nagu tumedal kinnisel healel. Wiimaks löiwad nad jõmjatades sarwed kofku ja hakkasiwad kaewlema. Källe hüüdis waljumine ja kõwemine see imeline heal: „Minge ruttu ära!“ Nüüd jäiwad kõik õitsilised kofkema ja küjisiwad üks ühelt imestades ja hirmul, mis sest müristamisest ja tema arusaamata healest ometi arwata? Keegi aga ei teadnud wastust ega olnud healest õiget aru saanud. Ja natukesel ajaga läks kõigil jälle hirm meelest ning hakkasiwad õitsilised wana soodu ilule ja trallimisele, ega pannud suuremat sest asja, et taewas pea puhas jo kott pinedaks oli minemas. Waenelaps ei teadnud mis teha. Süda põhjus tall tundmata hirmust. Tuba oli ta ka jo tule ääre astumas ja lootis teiste seltsis kofutawatest mõtetest peaseda, korraga aga lõi temal kaewlejate härgade peale waadates, kes wastu hommikupoolist pilwita taewast tähewalguše kumal nagu kaks mustawat mäge heitlešiwad, weel enam süda hirmuma; tall ei olnud rahu, nagu oleks teda wägisi minekuše aetud ja edasi kistud, ehk ta küll iegi ei teadnud kuhu minna ehk mis teha. Sellega tuli tall wiimaks häkitselt nagu käšiw ütlemine mõttesse: „See on ometi ikka üks asi, mis mulle selgeste hüiti, et ära minna!“ — Temal ei olnud muud hooft, kui üks teise-kewadine waris, ja see oli ka kõik warandus, mis talle wanemad madala sauna urtsiku kõrwas pürandada jätnud. Ta otsis selle üles, wõttis käe kõrwale ja läks temaga õhtupoolse mäe kalda poole, kaewlejatest härgadest eemalle. Minema hakkades hüüdis ta ka teisi õitsilisi ära tulema, neile koledate kaewlejaid näidates, teised aga ei pannud omas kawatsemises tema hüidmist ega midagi tähele. Waewalt aga saab waenelaps mäerinnale, kui korraga kaewlejad härjad teisel pool heinamaid mäel nii koledate rõögatawad, et maa põrišeb ja metsad kofatades wastu kostawad. Sellesama korraga aga kufuwad kaewlejad härjad mõlemad lõhki, teine teisele poole mäge. Silmapilgul mustab mõlemil pool mäge järw, laenetab ja wahutab marul mäsšaw weši. Mustast härjast ilmub Must-järw, hallist härjast Hall-järw ehk praegune Kuningwere järw. Kõik õitsilised ja nende hobused jäiwad Musta-järwe wee alla ja ajawad oma trallimist

õitsipidu all ilmas praegugi edasi. Waenelaps aga peasis oma warsfaga, sai pärast rikkaks mehiks, ja tema suust jäi see jutt rahwalle*).

Tundmata neiu.

Mustast-järwest käinud muiste üks poole taline ilus piiga keht suwite ifka ühel neljapäewa õöjel wälja. Enamiste tuli ta enne ehawalge kustumist järwest üles, istus natuke aega järwe ääres kaldal, wahel ka natuke eemal ühes salukeses, pildus liiwa sõmeraid ja kiwikefi wette ja laulis haledal healel, ilma et siiski keegi tema sõnadeft aru wõis saada, sest et ta kedagi inimese hinge enese ligi ei lastnud. Niipea aga kui koit oli hakkunud, kadus ta kiireste järwe. Kuna aga Jaanipäewa laupäew mõne aasta tagast neljapäewa peale kaldus, ilmus neiu natukene warem ja tuli kunni Sawastwere külasse, seistas siin ehk seal mõne maja kohal tänawal, jagedaste ka mõne saana hakna all, kusa naisterahwas wihtlemas oliwad, näitas nagu midagi kohta otfiwat ja silmitsewat, läks aga siis jälle ruttu järwe-kaldalle salusse, kus ammu endisel ajal küla wainu olnud, istus siin ühe kiwi otsas laulul kunni koidu hakkatuseni ja astus siis korraga kiirel sammul järwe tagasi. Mõnda oodeti teda jälle ühel neljapäewjel Jaani laupäewa õhtul. Ja mitu jüdakat meest oliwad oma keskes salaja nõuu wõtnud, teda waritseda ja kinni piida, et näha saada, kes ta oleks ja mis temast arwata. Neiu tuli ka, nagu oodetud, käis tuttawal wiisil külas ära ja üks salusse. Senna aga oli enmast jo

*) „Kas see küll tõsi peaks olema?“ küsiti wanataadi jutu peale.

„Kes jeda niid küll tõil wõib teada? Aga wõi ep ole ilmas mitmesugusidki asju sündinud? Eeda juttu kõnelesiwad wanemad rahwas siin ligi ja kaugeigi ümberkaudu ühest suust. Ja miks ta tõsi ep ole? Silja aja eest nähtud ifka weel, kui rasket wihma ehk kurja ilma olnud oodata, küinide palkisid meest wälja paistwat, ja hooste hirmumist ja õitsiliste kilatsemist kuulnud jagedaste suwisel neljapäewa õõjetel, ka weel minu wanemategi elupõlwel ühel Jaanipäewa õhtul. Ja ega wanarahwa jutud tühjast tuuleft pole wõetud.“

ammu enne päikese loodet üks täiskasvanud poisike, ilma kellelegi ütlemata, paksu toominga põesastikku warjuse peitnud. Ta nägi, kuidas ilus neiu weest välja ilmus, salakeste mööda kalda äärt külasse läks, warsti aga kergel sammul külast tagasi tõttas, salusse kiwi otja istus ja, ilma nooremehe ligi-olemist vähematti aimamata, laulu tõstis, esite nii taha ja jumistades, et kuulja arugi ei saanud, wiimaks aga paraja kuulbawa healega ja selge sõnadega, aga kord korralt wahet pidades ja siis uueste hakkades :

„Tulen taha peale-ilma,
 Astun mäele wete alta,
 Salakesta sügawalta:
 Kaswu-todut katsumaie,
 Häte salut filmamaie,
 Lille wainut waatamaie,
 Kusa enne kõõrutelin,
 Lapse päiwil lauletelin,
 Linnu keelil lafutelin. . . .
 Igaw on Ahussa ajuda,
 Alla-ilmasja elada,
 Wete-woolu tembutusel,
 Musta laente loputusel:
 Selleg kulda külakene,
 Muiste-todu kohakene,
 Pealse-ilma paigakene
 Iga aasta meele ärkab,
 Wete-wallast mind awatab. . . .
 Tulen taha peale-ilma
 Chapuna paistusella;
 Astun mäele märjadelt?,
 Tõusen muistse murudelle,
 Haljast heina tallamaie. . . .
 Aga ei siin endist aega,
 Endist ilu ei ihastust —
 Ei siin enam eidekesta,
 Ei siin tarka taadikesta,
 Ei neid enam pealta ilma
 Ilmu kusti silma ette. . . .
 Juba kulda kallikesed
 Ammu maasja magamas,
 Ammu külma kalmudelle
 Nuru põueje pugunud. . . .
 Selle-ep jällegi tagasi
 Tõttan lausa laeneresse,
 Wilu woogude warjule. . . .

Zuba mind wette wajund lasta,
 Zlma süita uppund lasta
 Warsti waja leietaffe,
 Kõwal käsul nõuetaffe. . . .
 Kuule: Healta hehkinessa,
 Ahtu kutse kaitkinessa,
 Wete põhjas põrkinessa,
 Laente pinnal lahkinessa,
 Ja healel hõikinessa! . . .
 Zlus on Ahtusa elada,
 Wilu=woogudes walada:
 Wete=ema hellitusel,
 Wete=näide naljatusel,
 Wete=wäe wallatusel,
 Ahtu õuede warjula
 Alla=ilmas olla õnnel. . . .

Noormees kuulab hõngutõmbamata ja hoimu liigutamata, sest ta märkas niid kord korralt, kuidas asi lauljaga oli; ta arwas neiu oma silma eest igal pilgul kaduwat ja wette ruttawat, ja see täitis teda kartuse ja haledusega. Kuna aga neiu nagu laulu oli lõpetamas ja kiwi pealt ehtis üles tõusma, tahtis ka tema warjult wälja astuda, ometi paari sõnagagi küsida ja näha, kas ja mill wiisil ta sureliku pealtmaa inimesega weel juttu teeks, ehk kas ta siis tõeste enmast wette tagasi minemast ei wõiks peasta? Korraga aga kiljatjes neiu, nii et waritsejal poisikesel weri tarretama jäi, ja pistis suure kisaga salust wälja küla poole wälja peale ja sealt kaugele ringiteed järwele. Hull mehi, kes mõõda kallast ilma nägemata enmast salu ja järwe wahale oliwad salaldanud, jooksiwad talle küll weel mitmelt poolt järwele. Aga neiu läks nagu mõistataw wari kõige kangema tuule hoo kiirusel ümber meeste ria ja kadus enne filmapilku wee alla. Korraga helises järwest hooste hirmumine ja kostis inimeste healtjemine kõikide meeste kuuldes, kes koshkudes kaldalle seijatama jäiwad. — Kodu poole minnes rääkis neile poisikene laulust, mis ta neiu suust kuulnud, ja mehed tõutasiwad ühel-sõnal, ei elu-ilmas enam sarnaste asjadega tegemist teha ega wee-neiu tema endisest kodukohast hirmutada. Seda lubamist aga polnud enam tarwis, sest peale seda ei näinud neiu enam kellegi film.

Kala-püüdja Jaanipäewne kimbatus.

Ühel Jaanipäewa hommikul läinud üks mees hõngega Mustale-järwele kalu püüdma. Sõuab mees wenekelega kesi järwe peale, hõngitseb siin ja wõtab hulga kalu. Wiimaks saab ta ka weel ühe suure awi (haugi), kellel saba ots tõmp nagu ära raiutud. Peale seda hõngitseb püüdja weel tükkise aega, ei aga saa enam loomagi, ja hakkab ära kodu poole minekusse. Ta aerab, ilma midagi muud mõtlejata, kui oma õnnelisi kalasaaki. Suba on ta jedawiisi arwata tükkisest aega sõudnud, aga ei rand lähene, ehk küll küna noolena waiksel weepimil edasi liugeb. Nüüd aga kiirustab ta enam weel aerusid, sõuab hulga aega, kord korralt wahwamine tõmmates, aga ometi ei saa serwale ligemalle. Ikka tugewamine teeb mees tööd, nii et higi tall wiimaks laenena ihule tõuseb ja juuksed peas tilguwad, aga järwe kallas näitab lausa weel kauge- mallegi eest ära minewat ja järw ise pikkemaks ja laiemaks. „Noh, mis ime see minuuga nüüd on?“ mõtleb wiimaks sõudja hirmul tuksuma südamega. Kõigest ihu hinge wäest lisab ta uueste aerudelle jõuudu, ja weneke lennab kui ratsa hobusega üle säten- tawa weepinna, mis peale warajane hommiku päike oma kiireid kullaselt wälja puistab, — aga weel ikka kaugeemale jääb kodu- rand ja kaugeal ja kaugeal wirwendawad ümberkaudsed tei- sedki järwe kaldad. Ka päikene tümeneb ja sinise suitsuline, fogane õhk katab selget taewast nagu ahwardawa waibaga. Sõudjal käib pea ümber ja jõud rauugeb üle-aru sõudmisest; ilm aga läheb lausa pimedamaks, ehk küll päikene weel kesi- hommiku aega näitab. Ja wiimaks ei saa mees enam isegi õiget aru, kus ta diete on ehk mis teha ehk kuhu minna. Muud kui hirm ei anna jüiski asu seisatada, ta sõuab mis wähegi wõib, wene näitab ikka kord korralt rutemine edasi lendawat, nagu hullu sõidul, aga ei rand lähene, waid wajub silmiist enam ja enam wirwendawasse sinisesse udusse. Suba jõuris päikene otse kesi lõumasse. Ja nüüd wiimaks tuli aga mehel korraga üks mõte pähä, mis teda nagu unest äratas. Ta istus tagajäpidi lootikusse, tõmbas mõlemate aerudega weel kord lootikut edasi

minema ja waatas ise ruttu läbi oma särgi-käitse weepinna peale. Nüüd nägi ta selgeste, et weneke puhas paigal seisis. Sellesama korraga kadus aga ka segane ilm, kadus järwe laius, ka tüme õht, ja päikene paistis nii selgeste, kui ta ilal paista wõib. Ühtlasi selle muudatusega wähenes ka mehe hirm ja ta hakkas jälle wahwaste sõudma. Zälle lendas paat nähtawa kiirusega; aga kalda ligemalle ei saanud mees ometegi. Ta waatas jälle läbi käitse, ja nägi ennast jälle petetud, sest paat seisis. Uueste sõudis ta, uueste jõudis ta wihinal mööda weepinda edasi, aga kallas jäi ikka kaugelle. Korraga kuulab ta järwes kõwa heale kaikumist, ta jäeb kuulama: Kõik wait. Muud kui pardid krääksuwad pilliroos ja kaldalt kostab sijasfi laskutamine. Mees lööb sõudes jälle aerud wette; aga uueste ja selgeste tõuseb järwest inimese heale kaikumine, nagu oleks midagi loome kutsutud. Ja sellepeale küsis selgeste üks heal järwe põhjas: „Kas kõik on kodus?“ Üks hele naisterahwa heal wastas: „Teised on kõik kodus, muud kui üht tõlkjaba sifku on waja.“ Mees kuulas, uueste hirmudes, natuke aega; aga et kõik jälle waitseks jäi, hakkas jälle kõigest jõuust sõudma. Nüüd aga nägi ta lausa, et ta paigastki ära ei saanud ja kõige päewa sellesama koha peal oli waenlenud. „Mis lugu see ometi on? Kui kaua mind täna siin kimbutakse? Ja miks? Kas tähtpäewa pärast?“ Weel katsus ta sõunda, ehk küll tänase otjata wintutamise peale jo wõim mehel puhas kadunud oli. Wene aga seisib nii kõwaste paigal, nagu oleks ta kõigilt poolt järwe pinnasje kinni kaswanud. Asjata püüdumiste peale seisma jäies tuliwad mehèle mitmesugused jutud meele, mis ta wee- ja järwekimbatusest oli kuulnud kõneldawat, üht ja teist oli tall ka Mustast-järwest meeles. Ja wiimati mõtleb tema: „Ehk see ilma sabata awi ongi järwe wee-alusete rahwa tõlkjaba siff? Ja miks pärast hoitakse minu kiina ikka weel kinni? Wõtan ja lasen õige awi järwe tagasi. On ta mehike küll jo hulga-aegse kuuwal olemise peale pool uimaseks jäänud, aga kiina põhjas oli natukene wett, ta elab weel täieste ja lööb lupsu.“ Seda rääkides wõttis mees awi ja laskis wette. Warsti hüiab jälle üks naisterahwa heal järwe põhjas, käsi kolku laskutades: „Mäe nüüd, kuidas wana tõlkjaba siff tuleb keereldes kodu poole,

nõnda et tee tolmab!" Siis jäi kõik wait. Järw oli jälle selge ja waike nagu enne. — Mees hakkas sõudma ja sai filmapilt kaldalle.

Lausa nähtud näkinein.

Reegi wanataat jutustas wee-jumalatest ja tõendas ise noorel põlwele üht weeneint näinud olewat. Kuuljate palwe peale rääkis ta:

„Ühel Saanipäewa hommikul päikese tõuste istusime õitsilapsed Kuningwere järwe otjal kingul suure kiwi ümber ja kõnelesime kõigest Saanitule põletamist, kusa mitmed naljad ära said teha ja ilud ära näha. Wiimate aga wõttis soe päewaterakeste paiste ja õffine wäsimus kõikide üle wõimuist ja tegi hallile Unewanamehele ameti kergeteks. Minul ükfi ei tulnud und. Tõnuusin sellepärast üles ja sammusin kõrgema järwekalda otja, Saanipäewa ilu nägema.

Paks kaste oli maas ja järwas hõbehelmina kõige põesaste lehtedel ja rohulatwadel; udu pilwed tõnuusiwad müüri järwest üles; wastu päewa mäekallaste kohal seisjis udus ilus wikerkaar nagu määratu hiigla rõngas; teisel pool järwe kaldal kuuse ladwal kuffus kagu; sijasst laskutas küla-all toomikus; kalad lupsutasiwad järwes; pardid aelešiwad krääksul pilliroos ja luhas ja pidasiwad oma perekondadega Saanipäewa jahti.

Minu istusin suure kiwi otja ja ilutšesin, ei tea isegi kui kaua, ilusat hommikut. Kõik, mis silmas nägiwad ja kõrwad kuulsiwad, oli mulle nii armas, nagu oleksin täna hommiku esimest kord jeda kõik kuulnud ja näinud. Kui ma märka aega olin istunud, ja ilumõju jo natuke üle hakkas minema, tuli mulle meele, et eile õhtu hõngenõnuud kaasa olin toonud ja paju põesasse peitnud. Zooksin siis mäest alla hõngele.

Weikese perwetüki ääres järwe serwas oli mull ammu tutaw püüdmiše koht, ja sinna heitsin hõnge wette. Toimetasin, toimetasin raasikese aega, aga ei näinud tükil ajal maimugi. Ühe korraga aga tuli perwe äär kihinal kalu täis. Kalad wõtsiwad nii ahneste hõnge, et mull ime oli. Wuidu sai

mitmed korrad terve hommiku järwe ääres ära wahtida, ilma künment= ehk kahte kalapojakest saamata. Aga täna hommiku, kui ifka wislasiin hõnge wette: kala otšas, jälle hõng wette, jälle kala otšas. Zuba olin peale wiitkümment suurt kala wälja tõmmanud ja ütlesin siis nagu pool kogemata:

„Kui sedawiisi edasi neid kuwale lopsin, ei tea, kes neid siis kodu jõuab winnata?“

Nõnda kui selle mõtte ära olin mõtelnud: ei loomagi tulnud enam järwest wälja. Ja teisel filmapilgul ei olnud ka mitte ühte liigutajat ei filmaga näha. Ei tea ilma, kuhu kohta nad sellesama puhuga nagu ära tõmmati ehk wajutati.

Tükise aega hõngitšesin mina weel, aga ei midagi. Wiimate tõstan filmad üles, waatan läbi udu kauugemalle järwe peale ja näen: Üks imeline-ilus, kollaste juustega naisterahwas istub, ei kuigi kauugel minust, weepimul udu sees, sueb juuksid, kullane kamm läigib tall wastu päikese paistet kääs, ja ise ta jumistab laulda. Olin mina jo oma wane-mate ja teiste inimeste käest ammu kuulnud, et järwe-des ja meredes sagedaste-pealegi wee-jumalaid ja näkineiusid nähtud, ilma et nad kellelegi kunagi suurt paha oleksiwad teinud; aga süda löi mull siiski kohkema ja ei ma saanud paigastki esimese mõttega ära. Warsti aga kaswas mull julgemeel jälle süda-messe ja hirmu juhim läks üle. Zubap teadsin ammu, et ka Kuningwere ja Mustas-järwes sagedastegi näkineiusid nähtud, sellepärast tahtsin teda nüüd õige tähele panna. Wagafeste jäin oma paika seisma, ilma hoimagi liigutamata ja wahtisin teda tüki aega. Ilus naisterahwas keniab aga niisama wagafeste edasi oma koha peal, sueb ifka oma kuldse kammiga juuksid, paneb wahel pihuga wett pea peale ja kõwib korralt oma laulu-healt, nõnda et see minul läbi südame käib. Mina wahin ja wahin, mustan hõnge ja kalad ära ja mõtlen:

„Taewa ingel üeldakse küll maapealse inimeselastest kõigist ilusam olewat, aga ilusamat seda ei wõi ka ükski ingel enam olla!“ —

Wiimati hakkas ta õige teraselt minu otša wahtima, ja juba mõtlesin, et hakkab juttu tegema ehk midagi ütleva; aga ei lauunud ta musta ega walget, ja mina ka ei tohtinud

suudki lahti teha. Sedawiisi silmitsejime mõlemad hulga aega vastastiftu. Wiimate wõtsin mina ometi jüdamerindu — „et ma õige hüian teda, ega ta mulle ometi jellepärast ei tea mis kurja ep tee.“ Ja hüidsin

„Kuule neiukene!“

Ei tema pannud tähelegi.

Läks natuke wahet ja mina hüidsin jälle poolkõwa healega:

„Näineiu!“

Mõnda kui ma selle sõna nimetafin — oli ta kadunud nagu tina tuhka. Muudkui weji wirwendas sealt kohalt tüki-fene aega, kuhu weenaisterahwas kadus. Häkitsest aga kahijes ka luha, laenetas pilliroog ja puhus kõwa tuulehoog, ja minul läks tükkis ajaks kõik silme ees kirjaks. Wiimati ärkasin nagu unest üles, ja jüdagi walutas, nagu ei tea mis käest ära oleks kadunud. Mõnda wist wetenägu oli mull meele ära seganud, ja ei saa ma praegugi aru, kas nägin asja unel wõi ilmsi. Mõnedki Saanipäewa hommikud peale seda olen ma hõngel käinud ja järwe ääres wütnud, aga ei sedasarnast ole enam minu silma juhtunud.“ —

Kui wanamees juttu oli lõpetanud, küüsis üks pealt kuulaja:

„Kas nägid, w'a jutuhammast, seda just ise, nagu meie praegu puhkufid?“

„Kas mina just ise nägin? — Waata mis tena küsimine! Kui teie ei usu, mis olse nägija oma suuga kõneldawasse, siis on jutul jo pool tulu juurest ära, ja ei wõi ma ijegi uskuda, et just ise seda nägin. Üks teda aga ikka sedawiisi pidi nägema, kust ta muudu siis kõneldawaks on saanud. Mina aga usun jeda, mis meie lell olewat näinud, sest lausa sedasama, mis ma praegu kõnelesin, näkineiuist, kaladest, hõngitsemisest, käust ja sijastift: just nõndasamuti kõneles jeda tuhandelle korrake meie lell. Kes müid minu juttu ei taha uskuda, see ei usu wast lellagi juttu. Aga ega meie lell petnud muistejuttusid kõneldes kunagi, kõneles igakord, nagu ikka see, kes ise nägi: Zubap see siis ometi tõsi peaks olema. — Müidse-põlwe rahwas ei juba tahagi enam midagi uskuda, mis muistejuttude all kõneldawasse, ja mõned riidsewad siingi juures juujsise: wee-juma-

laid ei olemat ollagi. Aga küsi wanult inimesilt, waata mis nemad üks jeda teine teist kõnelda teawad, kuida wee-jumalad ja näkineid ennaft näha annud ja mõnikord inimestega juust suhu kõnelenud ja korralt head, korralt pahagi teinud. Meie wanaisa kõneles mitmed korrad tõest ja tõest: Tema läinud üks-kord Runingwere järwe suplema ja tahtnud üle järwe nurga ojuda. On ta jo tüki teed wee peal, näeb korraga natuke maad enesest eemal ühe ilusa tüdrukku kiikudes laenete pinnal istuwat: tema lööb esite hirmuma, mõtleb aga kohe warsti: „Kes nii ilus on, nagu see seal wee peal istub, ega see kurjast ole.“ Ujub wanamees serwa tagasi, wõtab küna ja tahab jenna sõnuda, kusa näkainisterahwas wee peal istub; saab aga sõudja waewalt kümme jülda edasi mindud, kadub näkineiu, muudkui üks part ojub seal kohal weepinnal, kusa enne ilus naisterahwas hulga aega laenetel kiikudes istus.“

Wete-ema heategu.

Ükskord istus waenelaps, seitsmeteistkümne aastane tüdruk, järwe kaldal jõe-suu ligidal, nuttis oma muldaläinud emat ja ütat taga ja kaebas armsatelle teisi ilma järele, et temal elu waene, perenaine ja peremees kurjad. Häkitsejelt paneb temale üks käe öla peale. Tema pöörab filmad ümber: Ilus, kollaste juustega ja sõstra-karwa filmadega, wanakas naisterahwas, imelikul riidel, seisab tema kõrwal, hoiab walgeid kwiikese põlles ja ütleb lahkest naeratates:

„Ära nuta! Halwade päewade järgi wõiwad paremad tulla!“

Mende sõnadega lajeb ta omaft põllest waelse-lapsel riipe kwiikese täis ja ütleb ise:

„Mine kodu, pane need kiwid oma riide kirstu; aga kellelegi muule ära üttele sest mädagi, mis täna minult kuuldes ehk mis sulle olen annud. Sellele aga, kes sulle homme kosja tuleb, wõid kõnelda ja näidata, mis praegu minu põllest jaid.“

Waenelaps ei saa esite kohe sõnagi juust, wiimate aga naeratab ta pool tahtmata ja ütles:

„Kosja? Ei tea kes mulle waejelle tuleb kosja!“

„Küll näed! Usu mo sõna: Ei ma ole jenni põlweni petnud!“

Waenelaps küsis:

„Aga kust sa siis oled ja kuidas sa seda wõid teada, mis homme tuleb ehk ei?“

„Kes ma olen ja kuidas ma wõin teada, seda ei tohi ma otse praegu üelda. Aga kust ma olen? Mina olen sealt, kusa päew ja kuu ja tähed alt ülles poole paistawad, ja mägede otjad ja puude ladwad allapoole kaswawad. Seal, kust mina olen, ei ole kellelgi halwa elu, ei ole kurje peremehe ega perenaise, ei palawat ega külma, ei nuta keegi ega halada.“

„Aga kust sa siis nõnda häkitselt seie minu juure tulid ja ilmutid?“ küsis nüüd julgunud tüdruk terawamalt.

Wõeras naisterahwas naeratas ja ütles:

„Mina tulin sealt, kuhu praegu lähén,“ ja hakkas nende sõnadega järwe astuma.

Waenelaps saab nüüd asjast selgeste aru ja kogemata tuleb talle sõna juhu:

„Sina siis oled Wete=ema?!“

Ei saanud talle sõna täieste juust wäljagi üeldud: ja ime-line wõeras oli kadunud. — Tütarlaps oleks seda nagu täitsa unenäuks arwanud, sest tema pea ja mõtted jäiwad natukeseks ajaks segamine. Aga walged kiwikesed põlles tunnistasiwad nagu ja lugu ilmutis, sest siin kohal järwe ääres ei olnud mitte ainult sarnast kiwifest, ja taewast nad ometi ei olnud wõinud kuffuda.

Tüdruk läks ruttu kodu ja pani naljapärawast need antud kiwid kirstu. Teine päew tuli üks rikas perepoeg ja kosis tütar-lapse omale. Prundil ei tulnud eilest weeäärast lugu enam meelegi, enneku peig kodu hakkas minekulle, siis aga kõneles ta temale ära, mis eile oli näinud ja wiis peiu oma kirstule. Kui kirstu=kaas lahti sai tõstetud, oli kosmas oja kirstu hõbe-raha täis. Peig langes oma armsalle kaela ümber ja ütles:

„Raha on raha. Sest ei olnud mul muidugi piirudus. Sinu rikkus ei tee mind rõõmsamaks kui ma muidugi olen:

aga kellele Wete-ema head teeb, see on kõige parem ja puhtam inimene. Selle ümber jümmib head ja tema käes kosjub ja lähleb kõik edasi."

Peiu sõna ei jäenud waleks: Paari=elus nägivad nad rõõmsaid päewi, head käekäiki ja wiimaks lõpmata rikkust; aga endisest waejest lapsest sai kõige selle juures ometi kõige heldem ja lahkem perenaine ümberkaudu, kes kõigile hädalistele head tegi, kedagi palujat oma ukse tagast tühja käega ära ei saatnud ja iseäranis iga waeft last kõige parema emana hoolitses.

See-jumala heategu ja karistus.

Järwe kaldalt raius ükskord üks waene sulane mees suurt leppa maha. Korraga aga kargas firwes warre otsast ära ja kukkus sügawalle wette. Mees katsus pitka teibaga mööda weepõhja, tundis puu otja wastu, nagu oleks firwes põhjas, wõttis ruttu riided maha, kargas wee alla ja otjis, aga ei saa kätte ega leia; mitmelle korraks käib ta weel wee alla, otjib ja teeb kõik mis wõib, aga mis ei see ei. Astub siis raske meelega kaldalle, paneb enmast riidesse, wahib wesiistel silmil sinna kohta järwe, kuhu omast ilma oli jäenud ja lähleb wiimaks kodu, peremehe käest teist firwest tooma. Peremees, küll ilma-rikas, aga esimene ihuus ja tige, ütleb:

"Kui firwe järwe wisasid, raiu wõi käega, muidkui puusüüb olgu õhtuks üleweel! Päewapalka muidu sa ei saa wana krossigi."

Sulane lähleb jälle tagasi, otjib meste, käib jälle mitmelle korraks wee all. Aga ei ühtegi.

"Mis nüüd ära tahad teha," ohkab mees ja istub kalda serwa maha. "Nüüd olen firwest ilma ja päewapalgast ilma; naine lapsed jäewad homme ilma iwata!"

Waewalt oli ta need sõnad ära saanud üelda: seal kuulleb korraga wett kohatawat ja wullisewat ja näeb wana, suure halli habemega meest kess järwest serwale ojuwat. Kaldal istuja löi kehuma. Wanamees aga tõusis püsti ja küsis sõbrute:

„Mis ja muretsed, mees?“

Puuraiuja kurtis oma lugu, ja wanamees vastas:

„Tean küll! Dota, ma otsin jo riista üles.“

Ta kadus wee alla, tuli aga filmapill tagasi, wass kirwes käes, näitas seda ja küsis:

„See on sinu kirwes?“

„Ei ole!“ vastas mees.

Weewanamees läks teistkord põhja, tõi hõbe kirwe, näitas seda ja küsis:

„Kas see?“

„Ei!“ vastas mees.

Kolmat korda käis hallmees weeall, tuli kuld kirwega tagasi, näitas seda ja küsis:

„Mõh, kas siis see?“

„Ei ka!“ vastas mees.

Välle läks weewanamees järwe põhja ja tõi niid puuraiuja päris kirwe, mida mees suure tänuga wastu wõttis. Aga wee-jumal kiukis temale ka need kolm teist, kuld, hõbe ja wass kirwed. Sellepeale tegi mees oma töö ära ja kõneles peremehele õhtu kodu oma õime.

Thuus mõtles:

„Dota! Sina ei mõistnud kallist asja muudu wastu wõtta kui wägise pakkumiseaga; aga mina lähen katsun oma õnne paremine!“

Tema pani kolm kirwest lõdwalt warre otsa, läks järwe ääre, raius esimesega mõne paugu: see käis otsast ära, juurele laugelle järwe, teine ja kolmas nõndajamuti. Sammub mees ja tuskab ja kahetseb, kummi wee-jumal wiimati tuleb, tema ahastust järele küsib, põhjast kolm kuldkirwest wälja toob, päewa kätte üles tõstab ja küsib:

„Need ep wißt sinu omad ongi?“

„Jah needjamad!“ kähwatab ahne mees suure hea meele ja sirutab kätt wõtma. Häkitselt kohiseb koledate wesi, wahutükid käiwad mehele wastu silmi. Sellesama filmapilguga kaub weewanamees, wakkneb wesi: ei laenekeski liigu. Dotab kohkum mees weel uimastelt hulga aega: ei kuhki ega kahki kuski. Silmad häbi täis, süda walus, meel hirmul, ja kõigest

kolmest kirvest ilma, ärkab mees nagu unest üles ja katsub et aga minema saab. Ei tohtinud mees peale selle kõigel elu-
ajal enam jalga järve kaldalle viia.

Niki Naki Noki otša.

„Urge wanduge lapsed ega olge
kurjad wee ääres.“

Kord istusiwad ja mängisiwad lapsed järve kalda ääres. Wiimate läksiwad kaks tükki taplema, ei tea mis peale, ja mõned hakkasiwad kurja wanduma. Korraga hüübis üks laps teistele:

„Waatke! Üks põhjatu suur pa'lk ojub järwest otse meie poole!“ Kõik pööravad filmad wastu järwe, näewad: tuleb ka määratu pitt, jäme ja jorgeline (muhkline ja kõwerik) pa'lk, tafakeste ojudes, ja jäeb otša-pidi õigeste laste ette kalda wastu seisma. Üks laps ütles:

„Jstume kõik selle pa'lgi peale ja sõidame parem temaga wee äärt mööda ja supleme, kui et riidlete ja kurja haugute!“

Teised lapsed wõtsiwad ka kohe tema sõna ja asusid kõik kihinal kihinal palgi peale. Üks kõige wanem ja mõistlikum keelits neid küll jeda tegemast, sest tall näitas pa'lk paha ja kohutaw, aga teised oma hulgalises saginas ei kuulnudki, mis tema kõneles. Kui wiimate pa'lgi kalda-poolne pool jo lapsi täis oli saanud, hakkas pa'lk tafakeste järwe poole liikuma. Kõige wanemal lapsel, kes teisi oli keelnud, ei jäenud ruumi kuhugi teiste jekka istuda, ehk ta küll ka jeda ei mõtelnud tehagi: sest filmi järwe poole liies, nägi ta korraga, et pa'lgi teises otšas kaks suurt otša juurikut nagu hobuse kõrwad edasi ja tagasi liikusiwad ja pa'lk jo ruttu edasi järwe poole wajus. Ja et nägijal lapsel iste aset ei olnud jätud, ütles ta ruttu:

„Täis kõik Tirsu Tirsu tipud! Kuhu mina istun? Niki Naki Noki otša?“

Niipea kui tall need sõnad suust wälja said, kadus pa'lk filmist ja käest. Lapsed istusiwad kõik järwe serwas madalas wees, üks ühest kinni hoides, ja katsumiswad, et aga kodu saiwad.

Noore jeä kõik ja Pealused.

Muiste sõitis üks mees oma pojakesega õige noore jeä ajal üle järwe. Otse kesse järwe kohal aga murdus jeä ja mees oma poja ja hobusega langesiwad tükil alla. Kohe jeä all tuli neile hall wanamees pahase näuga wastu ja ütles mehele:

„Sina tulid meelega pealt ilma seie, ja sellep seie ka jäedki, kas tahad ehk tahtmata. Annan sulle halli hobuse ja kulbjalastega saani ja panen sind iga sügise noore jeä all wastu-olksa sõitma ja mürimat tegema, et igaiks suurele kaugelle kuuleb ja et jälle iga pealt-ilma edew kergel meel el minu maja ja laia wete-walla katust sisse ei sõtku, enne kui Taewataadi külm teba täitja tallatawaks ei kõwinud. So poja aga ja hobuse upitan ma peale-ilma tagasi, sellepärast et nad sinu teul süita ja tahtmata seie sattusiwad.“

Nende sõnadega noppas wana weehall hobuse ohjad, pani poisikesse reffe ja sellejama korruga oliwad nad jeä peal. Siin ütles ta poisikesele:

„Ole isa pärast mureta, meie seltsis all-wee on elu kullane, ilus ja tulus. Müüd katsu aga kodu saada, ja ära reest midagi kauta!“

Poisikene sai hirmu ja märjaga aga waewalt wee-jumala sõnadeist aru, tegi hobusele ruttu, ja pool voidunud ja unine jõudis ta tükkise aja pärast kodu. Kaks suurt jeä tükki oliwad järwest reffe jäenud, need wiskas ta ukse ette maha. Aga et nad wistates katki ei läinud, waatas poisikene neid terasemalt ja nägi nüüd, et nad mitte jeä ei olnud, waid selge hõbe. Sest ai ta rikkaks meheks ja elas õnnelikult. Iga aasta aga, kui noor külm weisjõid kaanestab ja noor jeä jõrkus, käis ta firwal mõtetel mööda järwe äärt, et ehk oma armastatud isat weel näha. Aga ei kunagi ei olnud temal seda õnne, nende mõtete täitmist näha, ehk küll wahel tall kohe otse jalge ees jeä mürkus ja paukus, nagu oleks isagi ka poja igatsemisest ära tumud, aga omast tööst ja toimetusest jüski mitte enmast ilma peale ilmu-tada saanud.

Mõnda läksiwad mõned kümmed aastad taga selja ja mees sai jo wanaks ja hallikeseks. Siis läks ta jälle kord, nagu

iffa, noore jõe ajal järve ääre, sammus kurvalt sinna ja tema ja mõtles oma ihat taga. Wiimati lööb tall meel nõnda walusaks ja igatsjema, et hallikene kaks kätt südame wastu peab suruma. Ta istub järve jõe-suu kõrwale kiwi otsa, ja filmist weerewad tall pisarad laenel mööda palgeid maha. Korraga näeb tema, filmi üles tõstes, jõe-suus hõbedase wärawa kuldse warmadega. Tema tõuseb istmelt, astub wärawa ette, lükkab wähekeste: wäraw läheb fergeste lahti. Wanakene mõtleb, seisatab natukene ja astub siis edasi. Siin sai ta pimetasje, rauudsesse tänawasje, ja seda mööda edasi minnes näeb ta tüki maa taga jälle niijamafuguse, muudkui palju suurema wärawa. Selle ees aga seisab üks päkapitkune mees, suur kumine kübar peas, raud riided seljas, wäsk wõb wõbl ja sülla laime wäsk kirwes käes. —

„Sina wist otsid oma ihat näha?“ küsis ta lahkeste wanakehelt.

„Jah, kullane meesi,“ wastas wanakene, „kas sa ei wõiks teha mulle näidata ja mind temaga kokku laske jaada? Minu elu läheb muidu wanapäewade wastu kord korralt ilma peal igawamaks!“

„Seda ma küll ei wõi ega tohi lubada!“ ütles weike mehike. „Pealegi on tema praegu omas ametis. Sõidab — tuuled küll! — halli hobuse rakkel ja kuldjel saanil mööda meie- ilma hõrna hõbedast katust, et seda pealt-ilmaliste hoolimata tallamise eest hoida. Aga, et sa korra meie külalijeks oled juhtunud ja tulla julgenud, tahan ma sulle meie wee- ilma elumajasid ja asupaitse näidata. Meie rahwas, pere ja perepidajad on kõik kodust ära, ja sellepärast wõime kohad ja kojad eeskitamata läbi käia.“

Seda üteldes puudutas ta sõrmega wärawasje, see läks lahti ja wanakene ja tema wiija astusiwad filmamata suure ja uhkesje klaas hoone, mis aga sugugi nii pereta ei olnud, nagu päkapitu-mees oli ütelnud. Noori ja wamu mehi ja naisi ja lapsi oli siin hoones hulgana ees, üks seal, teine teal, mõned käisiwad ja toimetasiwad, mõned jälle oliwad mitmekesi koos, kõneldes ja naljatades, ilma et aga keegi sisse tulejate peale filma oleks löönud, neid tähelegi pannud ehk sõnakesti neile

lausunud. Päkapiku=mees ja tema wõeras, kui natuke oliwad seifatanud, sammusiwad määratumat hoonet mööda edasi, mis ikka heledamaks ja toredamaks tõuvis. Kõik majariistad oliwad puhtast kullast ja hõbedast, filmamata kõrge lagi hellendawast klaasist ja põrand puhtast wasest, ja mida kaugemallegi läksiwad, seda uhkemalt hiilgas ja kiirgas neile igalt poolt hoone wastu, ilma et tall otja ehk lõpetuist kusti oleks filmata saanud ehk tulnudki. Liig heledus ja walgus pani wanamehe pea ümber käima ja ta soowis wiimate ümber käända. Kõhetäitis päkapiku=mees tema tahtmist ja ütles:

„Hea, et sa sellepeale digel ajal jo mõtlesidki. Mida eemalle me lähemsime, seda kiirgawam tuleks hoone. Siit natukene aga eemal on jo nii hele ja hiilgaw, et pealt=maa inimese silm seda ei jõuagi kannatada. Sest siin elab meie wägew kuningas oma helde emandaga, nende ümber teised meie wete=walla wõimjad ja isusad.“

„Kus nad siis nüüd on?“ küsis wanamees meelt julgustates.

„Selle küsimise peale ei ole minul wastust,“ wastas päkapiku=mees. „Nõnda palju aga ütlen sulle:

Kusa merda mürgatella —
 Mtu heali kaigatella;
 Kusa laene liigutella —
 Wete=wägi kiigutella;
 Kusa wahtu weeratella —
 Wete=ema keeratella;
 Kusa woogu wilgatella —
 Wete=neiu naeratella.“

Wanamees mõistis asju muißt, wõttis aga weel julgußt teiji asju pärida ja küsis:

„Sina ütled pere ja perepidajad kodust ära olewat, aga kes siis need on, kes siin eespool kajas liiguwad ja elupäewi peawad? Nagu näitab, ei löpe wanadel jutt, noortel nalja tegu ega lastel kulla ja hõbeda ja iluasjadega mängupidu? Kas need teie pere ei ole?“

„Pool=poolite on, aga ei ole siiski,“ wastas päkapiku=mees ja waatas küsitawa rahwa peale ümber. „Need on — kui ma nüüd sulle tohin ütelda?! — need on pealt=ilma inimesed, kes meie kodu on korjunud, üks seekord, teine teinekord.“

Neil on siin elu hea küll, oma wana-ilma tagasi ei ole keegi tahtnud, ja ei neid lastakski ka. Sest kes meie koduhooneite korra kuldub, see seie peab ka jäema."

"Kas mina ka?!" küsis wanakene kohkudes, ehk küll ta isegi ei teadnud, mis temal siinse elu poolest karta oli.

"Moh, kas sinul siis meie kodu wastu nõnda meel wõeras on? Aga ära kardada ja ole mureta! Täna ja wõid minna kui tahad ja jäeda kui tahad. Mina tõin sind wabalt sisse ja wiin sind wabalt wälja. Aga see on esimene ja wiimane lord, et siit keegi jureline peale-ilma tagasi läheb."

"Kas siis mina oma isat enam iialgi näha ei saa?" küsis wanamees ja laks pisarat tõmujawad talle jälle silmi.

"Ei muidu miallgi, kui tule nädalat kolm hiljemine seie, kui jeä on wananenud, siis on sinu isal waba aeg, kuma tall kõif selle-aasta toimetused lõpetatud, ja peab meie hulgas siin rõõmsaid päewi, kummi jälle aasta ümber läheb ja temal jälle enam kuud aega toimetust tuleb."

"Aga kas siis tema igaweste seda tööd peab tegema ja sellega iga aasta oma eluõimetust mälestama?" küsis wanamees nukralt.

Päkapiku-mees aga wastas:

"Kes sinna wõib parata? Senni ta seda toimetust siin täidab, kummi jälle mõni kergemeelne pealt-ilmaast juhtub meie koja noort talwe katust rikkuma ja ise läbi alla langema: siis on endine noorejeä sõitja sest asiast waba ja uue kätte tuleb tegemine."

Nõndawiiši küsides ja wastates oliwad wanakene ja tema saatja jälle tagasi endise wärawa ette saanud. Siin waatjilwad minejad nagu küsimisel mõlemad ühe korraga teine teise otja ja päkapiku-mees naeratas sõbralikult, andis wanakeje kätte laks wass pulka ja ütles:

"Kui ja kunagi seie wärawa ette tuleb ja mind ei ole siin, waid ehk mõni teine, kellele sa tundmata oled, siis helista neid pulke wastastikku, küll ma siis tulen ja sinu tahtmist täidan, kui asi nõnda on, et ma wõin."

Sellega laskis ta wõera esite juurest wärawast wälja, saatis teda ka raund tänawast läbi weiksema wärawa juure,

awas siis selle ja wanamees seisis jälle jõe=juu kõrval järve ääres, nagu pilwist kukkunud; tulnud wäraw oli silmist kadunud, aga wäsi pulgab tunnistasiwad asja tõsidust; need pistis wanakene ihupõue ja läks mõttes ja pool uimaselt kodu. Siin aga ei saanud tema süda enam kusti rahut ega tunnud mees miskest asjast rõõmu, kolm nädalat käis ta iga päewi jõe=juule ja istus siin nagu unenäul kivi otsas, kuni wiimaste nagu maa alla kadus ja ei enam kodu tagasi ilmunudki.

—

